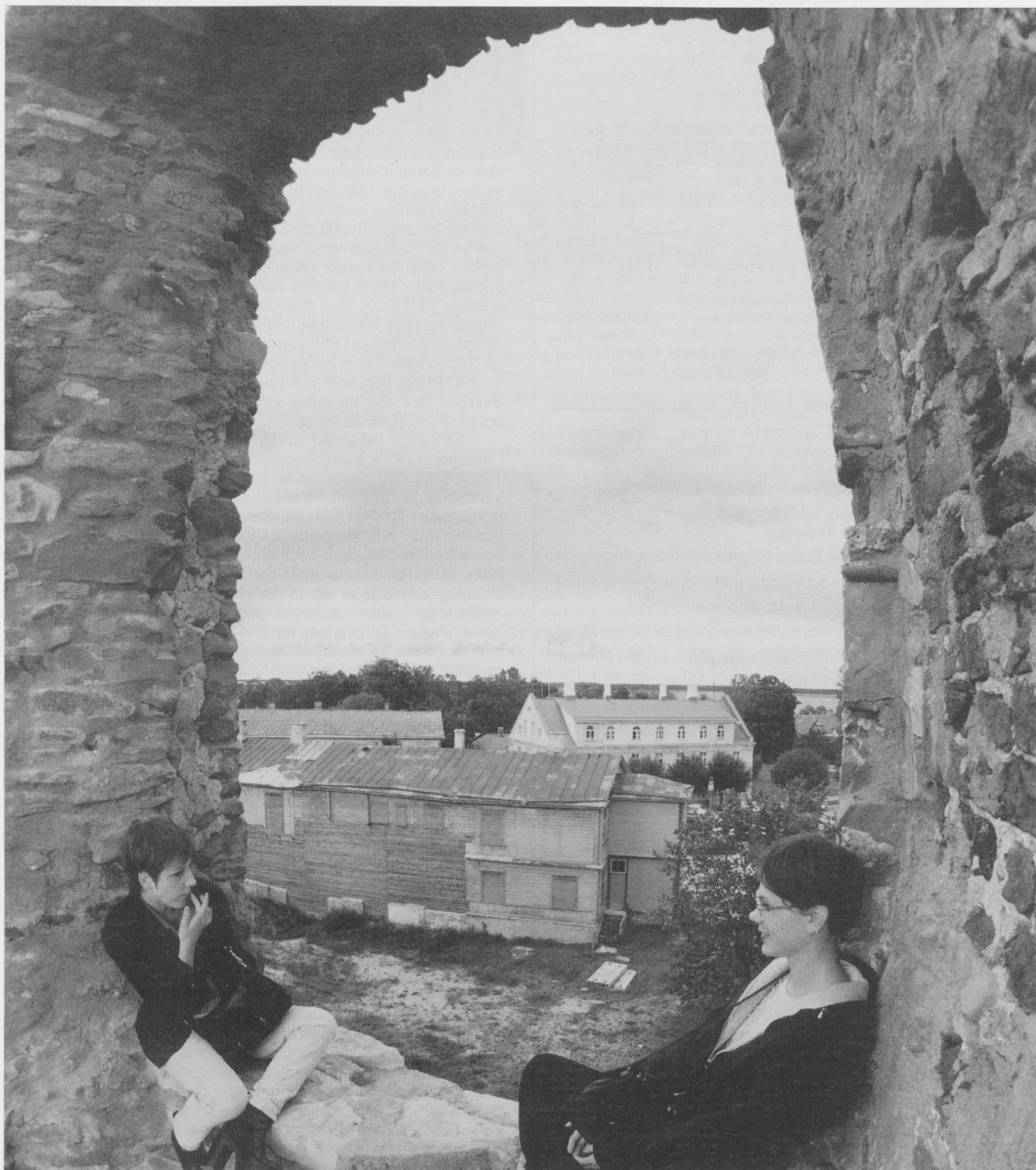

rarkh

KUSTBON

NR 2
JUNI
1999
ÅRGÅNG
56

FÖRBINDELSLÄNK FÖR ESTLANDS SVENSKAR

FÖRBINDELSELÄNK FÖR ESTLANDS SVENSKAR

Utgiven av Kulturföreningen
SVENSKA ODLINGENS VÄNNER

Ansvarig utgivare: Sven Salin
Redaktör: Agneta Klitter
Redaktionsråd: Helene Ahlberg, Tiia Derblom-Anderson
och Jörgen Hedman.

Kustbons redaktion och SOV:s expedition:
Roslagsgatan 57, 1/2 tr ned, 113 54 Stockholm.
Öppettider: mån-tor 9 - 14.
Stängt i juli.
Tel: 08-612 75 99. Fax: 08-612 77 85.

1999 utkommer Kustbon med 4 nummer.
Prenumerationspris: 270 kr helår.
Kustbons och SOV:s postgiro 35 13 11 - 6.

Annonspriser:

1/1 sida (170 x 260 mm) 1.650:-, 1/2 sida (170 x 128) mm 900:-,
2 sp x 128 (112 x 128 mm) 650:-, 1 sp x 128 (54 x 128 mm) 400:-,
2 sp x 84 (112 x 84 mm) 550:-, 1 sp x 84 (54 x 84 mm) 350:-,
dödsannonser 400:-, bilaga minimum 1.000:-/st.

Produktion: Nordreklam - Lindbloms - Realtryck Stockholm 1999

INNEHÅLL

2. Ledaren av *Sven Salin*
3. Ny förening bildades på årsmötet
av *Helene Ahlberg*
5. Samtal med *Elmar Nyman* av *Göran Hoppe*
11. Referat från det första seminariet av *Peter Nylander*
15. Kort om *Odinsholm* av *Elmar Nyman*
16. Referat från det andra seminariet av *Göran Hoppe*
18. Svenskybornas sidor *Redaktör Jörgen Hedman*
20. Ett hyreshus i *Kalamaja* av *Margit Rosen Norlin*
Jubileumsresan av *Monica Ahlström*
21. Sångfestival i *Tallinn* av *Ivar Boman*
Sjösättning av *Jormas båt* av *Peter Nylander*
Serieruta av *Elmar Blomberg*
22. Svenska arkiv i *Riksarkivet!* av *Jörgen Hedman*
23. *Sista april* i *Aiboland* av *Ruth Nugin*
24. *Kustbon* hyllar en målande skrivare och språkman
av *Tiia Derblom-Anderson*
25. Uppvaktnings av *SOV 90 år* av *Agneta Klitter*
26. Föreningsinfo
28. *SVT* i *Tallinn* av *Ivar Boman*
Renoveringen av *S:t Mikaelsskyrkan*
av *Ivar Boman*
Ingeborg Gineman 70 av *Ulla-Stina Rundgren*
29. Dödsannonser
30. Bemärkelsedagar

Omslagsfoto:

Vy från borgruinen i *Hapsal*. Foto: *Hans E Ericson*.

Behövs SOV? – I så fall varför?

I det stora svenska uppslagsverket Nationalencyklopedin finns två uppslagsord med anknytning till estlandssvenskarna, dels estlandssvenska dialekter, dels estlandssvenskar. De estlandssvenska dialekterna beskrivs som dialekter som hör till det östsvenska dialektområdet och som en gång talades i Estlands svenskbygder. I artikeln om estlandssvenskarna beskrivs kortfattat estlandssvenskarnas historia, utbredning och skolverksamhet. Där sägs bl a att den estlandssvenska kulturen slogs i spillror under och efter andra världskriget, och 8000 estlandssvenskar flydde till Sverige. År 1988 bildades Samfundet för Estlandssvensk Kultur med uppgift att samla och bevara estlandssvenskt kulturmaterial och främja estlandssvensk kultur i hela Estland. Samfundet uppges ha 600 medlemmar. Om SOV sägs följande i artikeln: "Den samlande organisationen för estlandssvenskar i Sverige är kulturföreningen Svenska Odlingens Vänner i Stockholm (grundad på Nuckö 1909), som ger ut tidskriften *Kustbon*." Vid början av 1900-talet beräknas det finnas 3000 estlandssvenskar i Sverige. Det sägs ingenting i artikeln om SOV:s uppgifter, betydelse eller medlemstal.

Mot denna bakgrund är det berättigat att ställa frågan: "Behövs SOV? – I så fall varför?" SOV hade vid årsskiftet 1998/99 ca 600 medlemmar, och medlemsantalet är sjunkande. Om det nu finns 3000 estlandssvenskar i Sverige – det borde vara betydligt fler om man räknar även dem vars ena förälder är av estlandssvensk härkomst – så kan man konstatera att en överväldigande majoritet inte anser att SOV behövs, eftersom de inte anser det lönt att vara medlemmar i föreningen och på så sätt stödja föreningens verksamhet. Å andra sidan – om man vill se positivt på saken – kan man konstatera att föreningen nu har fler medlemmar än den någonsin hade i Estland, när den potentiella målgruppen var ca 8000 estlandssvenskar.

Alla tycks vara överens om att det inte går att bevara eller återskapa en estlandssvensk kultur i Sverige. Den gamla kulturen byggde på att estlandssvenskarna levde som jordbrukare och fiskare i en bygemenskap och relativt isolerade från majoritetsbefolkningen – esterna – framförallt på öarna. I Sverige är förhållandena helt annorlunda. Dialekterna som då var naturliga i umgänget har knappast någon förutsättning att överleva, när den generation som växte upp med dialekterna dör ut. Om det inte är möjligt att bevara den estlandssvenska kulturen och hålla liv i dialekterna, vad blir då SOV:s roll i Sverige?

Den frågan ställdes vid ett av de seminarier som SOV anordnar med anledning av 90-årsjubileet. Under *Monica Ahlströms* ledning diskuterade en panel bestående av *Ülo Ignats*, *Jörgen Hedman* och *Einar Hamberg* frågan varför det behövs en estlandssvensk kulturförening även i framtiden. (Referat från seminariet i nästa nr av *Kustbon*). *Ülo Ignats* konstaterade att esternas organisationer i Sverige har samma problem som SOV. Åtskilliga lokalföreningar har upphört eller för en tynande tillvaro. Däremot tycks svenskkyborna ha lyckats bättre. Svenskkybornas förening har nu fler medlemmar än när de kom till Sverige 1929. Detta kan bero på en relativt sammanhållen bosättning på *Gotland*, uppslutningen kring *hembygdsgården*, *Svenskkykören* och intresset för den gemensamma historien och dialekten. Panelen såg en viktig uppgift för en estlandssvensk kulturförening även i framtiden

FOTO: RONNIE ERICSON

Monica Ahlström och Sven Salin bekräftar samgåendet med ett symboliskt handslag.

Ny förening bildades på årsmötet

Nu är det avgjort! Två eniga årsmöten har beslutat att SONG och SOV ska sluta sig samman till en förening. Föreningens nya namn blir Estlandssvenskarnas kulturförening - Svenska Odlingens Vänner.

Frågan om ungdomsföreningen SONG, Svenska Odlingens Nya Generation, ska gå ihop med SOV har stötts och blötts under ett par år. De båda föreningarnas årsmöten röstade förra året för ett samgående.

Men förändringen krävde beslut av två årsmöten och på årets årsmöten, som hölls den 13 mars i Estniska huset i Stockholm, var det dags för det slutliga avgörandet.

SONG och SOV höll först enskilda årsmöten, där 1998 års verksamhetsberättelser och revisionsberättelser godkändes och styrelserna beviljades ansvarsfrihet.

Sedan diskuterades dagens stora fråga - samgåendet. På SONG:s årsmöte ventilerades frågan om det fanns något sätt att garantera att SONG:s själ skulle finnas kvar även i den större föreningen, att SONG:arna inte skulle bli överkörda. Einar Hamberg, hedersmedlem i SONG och föreningens speciella beskyddare, föreslog att denna farhåga skulle föras fram vid det konstituerande årsmötet för den sammanslagna föreningen.

Frågan om inte SONG:s namn borde få leva kvar någonstans i den nya föreningen ställdes också. Så var också planerat: barn- och ungdomskommittén

kommer att bära namnet SONG.

Beslutet om samgående togs med acklamation. Frågan om föreningarna skulle gå samman besvarades av mötesdeltagarna med ett rungande ja - både hos SONG och SOV.

- Det är både med glädje och sorg jag står här i dag, och medverkar till att detta blir SONG:s sista egna årsmöte. Men jag har ju haft två år på mig att bearbeta detta i arbetet i sammansättningsgruppen, sade SONG:s ordförande Monica Ahlström. Jag tror att det här kommer att bli något bra.

SONG:s mötesdeltagare diskuterade också frågan om vad som kommer att

framför allt för att dokumentera och sprida kännedom om den estlandssvenska historien och kulturen. En gemensam estlandssvensk kulturförening kan bidra till att stärka den estlandssvenska identiteten och sammanhållningen även när hembygdsföreningarna spelat ut sin roll. För att åstadkomma detta gäller det framför allt att intressera, engagera och entusiasmera yngre människor för detta ändamål. Härtill kan intresset för Estland och möjligheten att besöka eller kanske återfå fäderngården eller bygga sig en sommarstuga i Estland påtagligt bidra.

De uppgifter som skissades vid seminariet i början av maj för en estlandssvensk kulturförening stämmer mycket bra överens med de stadgar som antogs vid det konstituerande årsmötet för den sammanslagna föreningen. Då beslöt nämligen SOV:s och SONG:s årsmöten båda enhälligt att de båda föreningarna skulle gå ihop och bilda "Estlandssvenskarnas kulturförening Svenska Odlingens Vänner" (Referat ovan). I ändamålsparagrafen i de nya stadgarna heter det bl a: "Föreningen har till uppgift:

- att förmedla kunskap om estlandssvenskarna och deras politiska, ekonomiska, sociala och kulturella historia
- att vara en förbindelselänk mellan

estlandssvenskarna och deras ättlingar

- att inom den yngre generationen estlandssvenskar väcka intresse för och sprida kännedom om estlandssvensk historia och estlandssvensk kultur."

Genom samgåendet mellan SOV och SONG och bildandet av den nya estlandssvenska kulturföreningen börjar ett nytt kapitel i estlandssvenskarnas historia i Sverige. Vi har skapat förutsättningar för att engagera ungdomar i föreningen och därigenom vitalisera den gamla kulturföreningen. Det börjar nu bli dags för ett generationsskifte i Estlandssvenskarnas kulturförening. Vi som är födda och uppväxta i Estland och med egna minnen av livet, traditionerna och dialekterna i Estlands svenskbygder skall nu lämna över ansvaret för utvecklingen till den generation som är född i Sverige, dvs de estlandssvenskar som är 55 år och yngre. Men innan vi gör det helt och hållet har vi åtminstone tre viktiga uppgifter kvar.

1. Vi måste dokumentera våra minnen av livet, traditionerna och dialekterna i Estlands svenskbygder, våra minnen av flykten eller överflyttningen till Sverige och våra första erfarenheter i Sverige.
2. Vi måste fullfölja förhandlingarna om att återfå vår jord och våra gårdar eller få ersättning för dem och därefter i samråd med den yngre generationen

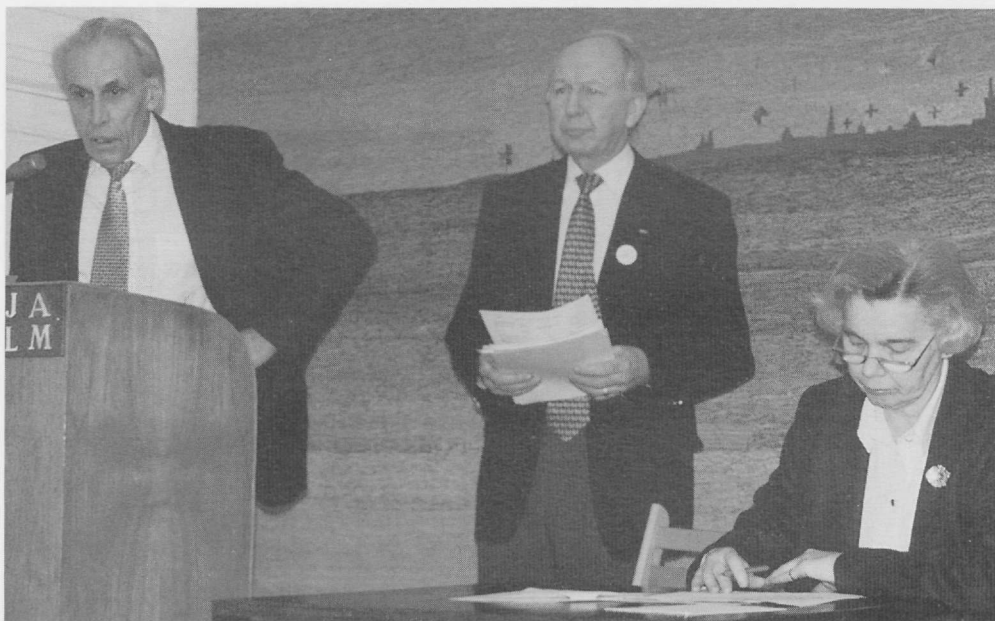
besluta vad vi vill göra med detta fädernearv.

3. Vi måste försöka nå de tusentals estlandssvenskar som inte har varit medlemmar i SOV eller SONG och intressera och engagera dem för den nya kulturföreningens verksamhet.

Du som läser detta hör säkerligen till de "redan frälsta". Du är medlem eller prenumerant på Kustbon och redan intresserad och engagerad. Det som du då skulle kunna göra är att sprida detta intresse till andra genom att värva nya medlemmar eller prenumeranter på Kustbon. Du skulle också kunna ta med anhöriga och bekanta till våra utställningslokaler på Roslagsgatan 57 eller till våra olika aktiviteter under jubileumsåret, hembygdsdagen den 28 augusti, kyrkodagen den 16 oktober (se särskilda annonser) eller julfesten den 27 november.

Det är nu angeläget att vi alla engagerar oss så frågetecknet i rubriken blir till ett utropstecken: En estlandssvensk kulturförening behövs för att kunskapen om estlandssvenskarnas historia och kultur skall kunna bevaras, föras vidare till kommande generationer och spridas till andra. Det är med tacksamhet, glädje och stolthet som vi vill engagera oss i detta arbete.

Sven Salin

Tf kassören Bertil Westerman läste upp revisionsberättelsen. Sven Salin lyssnar uppmärksamt och Margit Rosen Norlin för dagens protokoll.

FOTO: SVEN SVÄRD

hända med SONG:s tillgångar i den nya föreningen.

- Vi har diskuterat att öronmärka "våra pengar", sade Monica Ahlström.

Så blir dock inte fallet. SONG:s tillgångar tillförs den nya föreningen retroaktivt från den 1 januari i år, för att slippa upprätta ett separat bokslut för årets första månader.

Efter en gemensam fikapaus hölls det konstituerande årsmötet för den sammanslagna föreningen.

- SOV blir kvar och tar till sig SONG. Ska vi ta emot SONG med öppna armar? frågade mötets ordförande Einar Hamberg.

- Ja, svarade hela salen med kraftiga stämmor.

I den namntävling, som utlystes sedan förra årets namnförslag inte blivit antaget av SOVs årsmöte, inkom 140 svar. Flertalet röstande ville behålla det gamla namnet Svenska Odlingens Vänner i någon form men med en komplettering av estlandssvensk kulturförening. Mot den bakgrunden föreslog styrelsen namnet.

Estlandssvenskarnas kulturförening - Svenska Odlingens Vänner blir det nya namnet, för att tydligare markera för oinvidga vilken typ av verksamhet föreningen bedriver och i möjligaste mån undvika sammanblandningar med trädgårdsföreningar - dock utan att släppa kontakten med det gamla namnet. Kortformen blir Estlandssvenskarna. Mötet antog styrelsens förslag till nytt namn.

Mötet beslöt också att anta förslaget till stadgar för den nya föreningen, med några smärre förändringar.

Föreningens styrelse skall ha 8 ledamöter utöver ordförande. Hälften av ledamöterna valdes på ett år och hälften på två år. Motiveringen var att styrelsearbetet blir onödigt sårbart om alla ledamöter skulle bytas ut samtidigt.

Styrelsen skall arbeta med frågan om framtida medlemsavgifter och återkomma med ett förslag. För nästa år

kommer medlemsavgiften att bli oförändrad för SOV-medlemmar (100 kronor) men höjas med 20 kronor för SONG-medlemmar (SONG-avgiften har varit 80 kronor). Medlemmar under 20 år skall ges en ungdomsrabatt på 50 procent.

Bakgrunden är bl a att SOV förra året gjorde ett underskott på nästan 40 000 kronor. Verksamheten expanderar, men det är allt färre som betalar medlemsavgiften. Hittills har Kustbon varit den största inkomstkällan.

Styrelsen fick i uppdrag att presentera ett förslag där Kustbon i framtiden skall ingå i medlemsavgiften. Styrelsen skall också arbeta med att hitta ett rabattsystem för familjer med flera medlemmar, samt för dem som bara vill ha tidningen.

En verksamhetsplan antogs för den nya föreningen. Den skall under 1999 bland annat jobba med att genomföra SOV:s 90-årsjubileum, ansvara för lokalerna och Kustbon, inrätta nödvän-

diga kommittéer, överta ansvaret för SONG:s hemsida och utveckla den till en hemsida för den nya föreningen, jobba för bättre medlemsvärd genom att bland annat producera ett medlemsblad samt fortsätta samarbetet med hembygdsföreningarna, SESK, Paskleps folkhögskola, S:t Mikael's församling och Aibolands museum.

Styrelsen skall jobba med kommittéer för arkiv och forskning, information och redaktion (inkl hemsida), kultur och litteratur, barn och ungdom (SONG), program och fester, resor samt medlemsvärd.

Eftersom den nya föreningen sammanlagt innehåller färre styrelsemedlemmar än SONG och SOV var för sig gjorde, avtackades ett antal trogna styrelsemedlemmar.

Från SOV avtackades Linda Stahman, Herbert Stahl och Agneta Klitter. Från SONG avtackades Helene Ahlberg, Yvonne Andersson och Yvonne Koinberg.

Helene Ahlberg

Nya styrelsen

Sven Salin, Ormsö, ordförande, tid ordf i SOV.

Monica Ahlström, Ormsö, v ordförande (ansv för resor), tid ordf i SONG.

Annette Brus, Odinsholm, sekreterare, tid v ordf i SONG.

Vivi Hallman, Rickul, sekreterare, tid sekr SONG.

Leif Strömfelt, Runö, kassör, tid suppl i SONG och SOV

Övriga ledamöter:

Britt-Marie Ahlberg, Ormsö, tid kassör i SONG.

Sven G Freiman, Nuckö, tid ledam i SOV

Stefan Timmerman, Rickul, tidigare ledam SONG.

Mats Österman, Runö, sammankallande för Arkivgruppen, tid ledam SOV.

Einar Nyman, Nuckö, 1:a suppleant, tid suppl SOV.

Lauri Lindgren, Rågö, 2:a suppleant, tid ledam SONG.

Revisorer:

Kerstin Hamnholm, Ormsö, tidigare revisor SOV och SONG.

Roger Brun, Nuckö, tidigare revisor SOV och SONG.

Revisorssuppleant:

Annika Hamberg, tidigare revisorssuppleant SONG.

Det är inte bara SOV som firar jubileum under 1999 utan också flera bemärkta estlandssvenskar, bland dem Elmar Nyman och Edvin Lagman, mångåriga ordföranden i Svenska Odlingens Vänner i Sverige och likaledes tidigare redaktörer för Kustbon. Edvin Lagman kommer till tals på annan plats i detta nummer av Kustbon medan denna artikel skall ägnas ett samtal med Elmar Nyman, som den 22 juni fyller 80 år.

Samtal med Elmar Nyman

Av Göran Hoppe

Elmars levnadsbana har skildrats i flera sammanhang tidigare, varför jag i enlighet med Elmars önskemål valde att med honom samtala över en del annat, nämligen ett antal frågor som jag gärna ville ha belysta och som jag tyckte var relevanta både ur SOV:s jubileumperspektiv och med tanke på att estlandssvenskarna snart går in i sitt andra årtusende. Det vill säga frågor både om det som varit och det som skall komma ur ett estlandssvenskt perspektiv.

Elmar Nyman bor sedan mer än 50 år tillbaka i Årsta, ett bostadsområde i Stockholm som byggdes strax efter andra världskriget. Hit kom många estlandssvenskar som valde att bosätta sig i Stockholmsområdet och en del av dem bor ännu kvar där. Kanske kan man tala om att det här fanns en liten estlandssvensk koloni. Elmar hade tidigare både sin mormor och sin moster bosatta i grannlägenheten, vilket för honom innebär att nuckömålet kunde hållas vid liv också på hemmaplan efter överflyttningen. Elmar Nyman föddes i den skola i Korkis, som SOV tidigt etablerade för att söka hålla svenskheten vid liv i denna stora by vid Rågervikens strand. Elmars far, Arvid, var lärare i skolan i Korkis några år kring 1920, men eftersom Elmars mor avled innan Elmar ännu fyllt ett år, blev far- och morföräldrahemmen, Klockargården och Knutorsa i Gutanäs på Nuckö viktiga replipunkter. Elmar räknar sig som bördig från Nuckö, men har också, i och med att fadern senare verkade i Roslep och Bergsby i Rickull, vistats en hel del även i denna svenskbygd. Man kan konstatera att han hela sitt liv varit i nära kontakt med SOV; född i SOV:s skola och till stora delar uppvuxen i Klockargården på Nuckö, där Elmars farfar Johan Nymann var eldsjälen bakom SOV:s tillkomst.

Det är inte konstigt att Elmar tidigt trädde i det estlandssvenska kulturarbetets tjänst, först som SOV:s resesekretär vid slutet av 30-talet och sedan i Sverige under decennier som ordförande, redaktör och rådgivare. Det är lägligt att Elmar fyller jämnt samma år som SOV, även om Elmar är ett decennium yngre till åren än kulturföreningen.

Jag for som sagt ut till Årsta en dag mot slutet av mars för att ställa några frågor till Elmar Nyman, frågor som jag själv hade formulerat och som jag bedömde kunde vara av intresse för Kustbons läsare att få Elmars syn på. Jag redovisar här mina frågor och Elmars svar i något redigerad form eftersom vårt samtal annars skulle kunnat fylla åtskilligt fler sidor.

G.H: Min första fråga gällde vad Elmar Nyman trodde skulle ha hänt med svenskheten i Estland om Europa fått leva i fred in i våra dagar och alltså överflyttningen till Sverige inte blivit nödvändig. Hur tror du att ditt eget liv kommit att gestalta sig?

E.N: Jag är övertygad om att estlandssvenskarna som grupp inte hade kommit över till Sverige. För det första så hade äldre människor inte velat bryta upp och för det andra hade inte Sverige tagit emot estlandssvenskarna, om det inte hade varit så att de riskerade att helt raderas ut som nationell minoritet i ett sovjetockuperat Estland. Då kan ju nå-

gon säga: Men Gammalsvenskbyborna hade ju kommit till Sverige 10 år tidigare; det är dock något helt annat. Dels höll de på att mer eller mindre gå under, dels var det en grupp som blott var tiondelen så stor som den estlandssvenska. Därmed inte sagt att estlandssvenskarna inte kunnat decimeras kraftigt om estnifieringen fått fortsätta.

När det gäller mig själv blir det också lösa spekulationer. 1943 när jag kom över till Sverige var jag 23 år gammal och hade inte hunnit med så mycket mer än skolgång och krigsskola, därefter några års förvärvsarbete. Jag tror att för estlandssvenskar som fått lite högre utbildning fanns det inga större möjligheter att försörja sig i svenskbygden. Det hade sannolikt blivit i huvudstaden och för mig personligen hade det kanske blivit något estniskt ämbetsverk, eftersom jag hade tänkt studera juridik.

Jag tror alltså inte att vi som hade gått i gymnasiet och fått studera i någon större utsträckning skulle emigrerat till Sverige för det var absolut inte Sveriges vilja. Man hade satsat på oss för att vi skulle bli någonting inom ramen för det

Elmar Nyman och Göran Hoppe i samspråk på Roslagsgatan 57.

estländska samhället. Men skulle jag ha hamnat till exempel i ett estniskt ämbetsverk, hade det inte inneburit att jag varit förlorad för svenskheten. Vi hade ganska livlig svensk verksamhet i Reval under de åren då jag var där och den hade nog förstärkts ytterligare efter hand, men fått vara en fritidsverksamhet.

G.H: Hur ser du på de tendenser som fanns under åren före kriget bland yngre estlandssvenskar att flytta ut från hembygden och ta arbete på annat håll, i Sverige, kanske i Helsingfors och Nyland eller i de estniska städerna där de kanske efterhand assimilerades i majoritetsbefolkningen?

E.N: Det gäller alltså prognosen för estlandssvenskhetens framtid om det varit fredliga förhållanden. Då tror jag att svenskbygderna hade kunnat bestå om åtminstone tre förutsättningar hade funnits. För det första att någon form av jordfond skapats, det talades också om att bilda en sådan, så att de som hade det väldigt trångt och var flera på ett ställe, hade kunnat få ett lån eller understöd för att kunna köpa mark; en sådan fond hade dock endast kunnat tillkomma med Sveriges hjälp. För det andra skulle det behövts en estlandssvensk kulturfond som kunnat garantera att privatskolor och annan kulturell verksamhet hade hållits igång. För det tredje hade naturligtvis en förutsättning varit att esterna ändrat sin minoritetspolitik. Det fanns tendenser i sådan riktning under 1939-40, att man på estniskt håll äntligen började fatta att det inte gick att gå fram med chauvinistiskt agerande gentemot landets etniska minoriteter.

Om det hade blivit ekonomiskt bättre i Estlands svenskbygder hade sannolikt

en del av de ungdomar som var ute på arbete i Sverige och Finland återvänt. Å andra sidan var det ju så att många av dem som hamnade i städerna - dit hörde bland annat majoriteten av dem som genomgick högre skolor - sannolikt skulle gift sig med estniska partners och hemspråket blivit estniska. Vissa kärnbygder hade kanske kunnat bestå. Ormsö hade trots viss utflyttning knappast ytterligare estnifierats. Rickull hade kanske kunnat hålla stånd men med mycket stark utflyttning, liksom Rågöarna och Odinsholm. Men på Nucköhalvön och i före detta Sutleps kommun var ju tendensen alldeles klar - en växande andel estnisktalande. Prognoserna totalt sett var inte positiva. Till detta kom att majoriteten av de unga utvandrarerna till Sverige var kvinnor, som ofta gifte sig här och därmed var förlorade för våra bygder. Detta hade också inneburit att de kvarstannande fått söka sig estniska partners i högre utsträckning. Varenda ogift kvinna som försvann var viktig ur såväl demografisk som nationell synvinkel.

G.H: Vi kanske skall lämna hypoteserna och istället tala lite om din farfar Johan Nymann, detta SOV:s jubileumsår när han är en i högsta grad aktuell person. Hur var han som människa och vilken roll ser du att han spelade när det gäller SOV och framväxten av den samlade estlandssvenska nationalitetsrörelsen?

E.N: Ja, jag talar gärna om min farfar, men då måste man ha klart för sig att det rör sig om en speciell relation till en farfar. Det kan ju vara så att barnbarn inte har haft mycket umgänge med sina farföräldrar, men för mig var Johan och Tio min far och min mor eftersom de tog

hand om mig när jag var fem månader, sedan min mor hade dött. Jag var 14 när farfar dog och hade kunnat skaffa mig en ganska klar uppfattning om honom och också om hans insatser för svenskhetsarbetet.

Han var en person som hade lätt för kompromisser och eftersom han verkade i en blandspråkig kommun ville han alltid ha goda relationer till esterna. Så vitt jag minns var han mycket respekterad också av dem. Han var rätt tillbakadragen och trivdes kanske bäst när han hade estlandssvenskar och ester från orten att samtala med - rikssvenskarna hade han liksom många andra en väldigt hög uppfattning om och kom någon sådan på besök - det hände ganska ofta - var uppståndelsen och nervositeten i Klockargården rätt stor.

Han var en man som tyckte om att arbeta, men inte med den gård han hade. Han hade inmutat några områden som sina i jordbruket - det gällde slätterarbete och reparation av gamla gårdsgårdar och tröskningen av säden. Men han hade fullt upp att göra med sina böcker och papper och läste förskräckligt mycket tidningar och tidskrifter som bland annat skickades dit från Sverige för att delas ut. Och så hade han mycket att göra med sina skolbarn och med kyrkan. En klockare var ju då upptagen med barndop, konfirmationsundervisning och mycket annat. Dessutom får vi komma ihåg att klockaren-skolläraren ofta anlätades av gutanäsbor och andra, som kom för att få hjälp när det skulle skrivas till myndigheter. Klockargården låg ju ute på slätten. De som hade ärende till Hapsal stannade gärna där, hästen fick vila och körkarln kom in för att prata med kästarn, så det var nästan aldrig tomt i stugan. Han hade ambitio-

Hemma efter sovjetockupationen. Elmar Nyman på Knutors Mats domäner i Gutanäs sommaren 1994.

Johan Nymann.
Teckning av Nils
Tiberg 1929.

nen att kalla gutanäsborna till informationsaftnar. De kom mycket gärna, särskilt pojkar.

Jag tycker att han som person inte är särskilt lätt att karakterisera. Å ena sidan var han tillbakadragen och framhävde aldrig sina egna meriter, å andra sidan har många intygat att han hade stor auktoritet. Hade kästarn kallat så kom folk, även från Roslep och Enby.

När det gäller Johan Nymanns insatser för svenskhetsarbetet har jag läst och hört en hel del av andra, men jag har också egna minnen av att han sysslade mycket med dithörande frågor. Han ville bland annat informera omgivningen om att det var viktigt att kunna högsvenska - hausvansk - och det lärde man sig genom att läsa mycket. I lånebiblioteket - sockenbiblioteket - som han förestod var utlåningen ganska livlig. Böckerna fick inte stå på hyllan. Brevväxlingen med Sverige och Svenskfinland var också livlig, ofta kom besök därifrån. En som redan vid sekelskiftet uppsökte svenskbygden var Gideon Danell. Han återkom vid flera tillfällen och lärde sig nuckömålet, vilket också blev föremål för hans doktorsavhandling. Över nuckömålet hade Johan Nymann själv redan på 1890-talet börjat sammanställa en liten ordbok.

Förutom att farfar var en av initiativtagarna till Svenska Odlingens Vänner var han länge ordförande i SOV: s nucköavdelning och på dess lott föll bland annat att ta hand om "Rannasuna" som var en fastighet i närheten av Gutanäs på Nuckö, där föreningen inrättade ett mejeri som fungerade några år på 1910-talet. Tjurföreningen på prästgården var också nucköbornas sak liksom arbetet 1920 med öppnandet av Birkas folkhög- och lantmannaskola. Lokalföreningens ordförande Johan Nymann var med och rekryterade lärare och undervisade också de första åren.

Rörande svenskhetsarbetets utveckling i Estlands svenskbygder kan nämnas att de män som kom att spela en central roll i fortsättningen, Hans Pöhl, Nikolaus Blees, Mathias Westerblom, Johans son Joel Nyman och andra - faktiskt allihop var ett slags lärjungar till Johan Nymann. Klockargården på Nuckö var länge ett slags replikpunkt för dem, även om huvudrollen småningom övertogs av Hans Pöhl med Reval som centrum.

Svenska Gymnasiet talades det mycket om i SOV-kretsar under hela 1920-talet och när det äntligen var ett faktum hösten 1931, var farfar också en given gäst vid invigningsfesten i Hapsal. Han fick äran att sitta bredvid skolans donator, generalkonsul Folke Bökman. Jag kommer mycket väl ihåg när farfar kom hem på kvällen och alltjämt var smått skärrad för att han måst tala för de höga gästerna. Det skrevs också i rikssvenska tidningar om invigningen. Jag har någonstans ett urklipp med ett foto där han spatserar bredvid Folke Bökman i Hapsal. Farfar var glad både för gymnasiet och för att han själv hade blivit uppmärksammat.

Sammanfattningsvis kan det sägas att Johan Nymann betytt rätt mycket för svenskheten i Estland. Som jag redan nämnde var det hans uppfattning att estlandssvenskarna måste kunna högsvenska. Men han var också en av de få som framhöll hur viktigt det var att behålla sin lokala dialekt. Han skrev några kåserier i Kustbon under 1920-talet - de föll inte i god jord - inte på rikssvenskt håll och inte i Estland heller. Den som uppskattade initiativet var förstås Gideon Danell.

G.H: Var Johan Nymann vid tiden för sin död optimist när det gällde den estlandssvenska framtiden - när Birkas var i full gång, gymnasiet hade startat, med svenska folkskolor i varje svensk-

ort, friköpta gårdar och genomförd jordreform?

E.N: Jo, han var rent euforisk. Allt som kommit till betraktade han mot bakgrunden av sin fattiga barndom. Att till exempel alla nucköbor kunde läsa och skriva på svenska och gå i svenska skolor på skilda stadier - skulle ingen kunnat tro så sent som vid seklets början. Och inte heller att det kom lärare från Sverige och man delade ut mark från prästgodset till dem som inte hade egna ägor tidigare. Själv fick kästarn sitt ägande ordentligt registrerat och han kände sig verkligen välbärgad. Men samtidigt återkom han ofta till sin barndom som han ändå ville kalla rik, trots att han vuxit upp i en rökstuga med lergolv. Han tyckte att hans far och mor hade gjort så mycket för honom, men framför allt farbrodern. Hade denne inte kommit och kostat på honom åren i Paschlepseminariet, hade Johan aldrig kommit ur rökstugans omgivning. Han hade så fattiga föräldrar att de inte ens kunde förse honom med kläder. På första avgångsklassens kort från Paschlepseminariet ser man Thoréns älsklings-elev Nymann iförd sin lärares gamla kavaj. Den ser ut som en paletå på den nytexaminerade ynglingen som ännu inte hade växt färdigt.

G.H: Växte han upp inne i byn Klottorp?

E.N: Ja, han växte upp på gården Irjasa, som ligger centralt i byn och ända till dess han var 14 år var han gårdens vallpojke. Någon gång när han var på vall så skulle han hugga sig en käpp och råkade hugga sig i stortån som nästan gick av. Den blev sedan sned och påminde honom alltid om hans vallpojksdagar.

G.H: Var det farbrodern som hade gården?

E.N: Ja, Johans far var så kallad bakomman som måste arbeta på hovet med dagsverken. Pappan har han väl inte talat om så mycket. Johan Nymann var ett par tre år gammal när hans farfar dog och denne var född 1793!

G.H: Var det Johan Nymanns glöd som drev fram det här med Nuckö nykterhetsförening, kalendern, SOV, Birkas och så vidare eller var det något slags samspel i en krets? Hade han en väldig motor i sig som drev på detta?

E.N: Ja, det är märkligt egentligen. Han var en oansenlig gubbe, som var ännu kortare än jag och som inte älskade att framträda, men ändå kunde verka mycket övertygande och komma med idéer och skriva ner dem. Han var en av de få som kunde skriva hygglig högsvenska.

När det gäller nykterhetsföreningen var det nog framför allt Hans Pöhl och

min farbror, Joel Nyman, som var de drivande. De var båda nykterister och rabulister. Jag tror det var strax innan nykterhetsföreningen kom till som Hans Pöhl hade varit i Sverige och träffat folk från Verdandi och andra sammanslutningar som gav honom ytterligare impulser. Men jag tror det var ett behov också, ett faktiskt behov av att inte bara få en kulturell förening utan att också kunna stävja dryckenskapen. Det vimlade av krogar. Nuckö hade ju 13 stycken, och de fattiga kopek som männen tjänade gick tillbaka till krogen över lördag-söndag. Johan Nymann blev kassör i nykterhetsföreningen men uppfattningarna inom den var delade. Det visade sig att Johan hade samma uppfattning som myndigheterna - det skulle vara en moderat inställning till alkoholen och inte absolut. Hade man hållit fast vid blåbandistlinjen som Hans Pöhl och Joel Nyman företrädde, då hade fö-

Klockargårdens folkskola, Nuckö, strax efter sekelskiftet. Här poserar bl a läraren Hans Pöhl (fjärde från höger; Johan Nymann till vänster om Pöhl.) Härifrån drevs svenskhetsarbetet under decennier i Johan Nymanns regi. Idag finns bara en liten kulle efter murstocken och själva grundstenarna kvar.

reningen inte fått tillstånd att bildas. Det blev Johan Nymann som skrev stadgar. Han tog själv en eller två supar när han blev bjuden och bryggde öl till helgerna, men han missbrukade inte alkohol - han tålde för övrigt väldigt lite.

Nykterhetsföreningen var nog ett teamwork. Men kalendern tillkom på Johan Nymanns initiativ med Hans Pöhl som god medhjälpare. Jag minns från min barndom när farfar och jag satt och klistrade in i kalendarier de olika mån-tecknen, uppgifter om solens upp- och nedgång och andra astronomiska företeelser.

SOV:s tillkomst var väl också ett gemensamt projekt, men hela stadgearbetet åvilade främst Nymann och Pöhl. Det har ofta framhållits att pastor Maass skulle ha varit den pådrivande i bildningsföreningsfrågan. Han blev småningom entusiastisk för projektet. Maass hade inte kunnat ett ord svenska när han kom till Nuckö. Klockaren fick i flera år ge honom lektioner i svenska och fick därigenom också möjlighet att påverka Maass som ju var tyskbalt, i positiv riktning. Många har nog inte haft klart för sig att prästerna i svenskbygden, inklusive Reval, spelat en stor roll för SOV. Under SOV:s första decennium i Estland hade de finlandssvenska prästerna

Gustafsson och Sevelius (den förre kyrkoherde i Revals svenska församling, den senare i Nuckö) en central roll i SOV:s verksamhet.

Samtalet glider så över på efterkrigstiden och framtidsfrågorna.

G.H: Du har någon gång sagt mig litet skämtsamt att du ägnat stora delar av ditt liv åt avveckla en folkgrupp. Samtidigt säger du att du kan gråta vid tanken att ditt egentliga modersmål, nuckömålet, snart bara finns kvar i språkforskarnas uppteckningar och några få inspelningar. Berätta hur du ser på dessa förändringar och hur du tror det kommer att gå med det estlandssvenska och den estlandssvenska kulturen.

E.N: När jag nu sett dessa stora sammankomster med estlandssvenskar, senast i lördags på Rickul/Nuckö hembygdsförenings årsmöte, så kan jag konstatera att hembygdsföreningarna består av många aktiva människor som tänker klart. De borde ha möjligheter att var inom sitt område göra något för att bevara vad som ännu finns kvar av gammal kultur hos den bygd de representerar. För min del tror jag att vi har en frist på åtminstone 10 år från och med nu innan det blir för sent. När SOV

fyller 100 år är det i huvudsak 30-talsgenerationen som finns kvar och som har minnen från hembygden i Estland före överflyttningen till Sverige - personer som var 14-15 år vid ankomsten till Sverige. De som var yngre än så har knappast några minnen utöver vad de såg i den egna byn. Jag vet inte om jag misstar mig, men nog var det väl så att vi vid ankomsten inte ville isolera oss alltför mycket från den rikssvenska omgivningen. Vi ville inte bli betraktade som något slags museal grupp. Målsättningen för estlandssvenskarna var i motsats till den som de estniska flyktingarna hade att med tiden smälta in i det svenska folkhavet och på sikt bli assimilerade.

G.H: Inte integrerade?

E.N: På kort sikt integrering, därefter assimilering. Jag skulle tro att mer än hälften av dem som är knutna till den estlandssvenska folkgruppen i Sverige får betecknas som assimilerade. Resten är integrerade, det vill säga personer som alltför har starka känslor för det specifikt estlandssvenska. Den senare gruppens stabilitet har nog förstärkts av Estlands frigörelse. Att jag vågar gissa på en så pass hög procent för assimile-

rade beror på att jag tror att föräldrar, särskilt i blandäktenskap - sådana har vi ju verkligen många - inte lyckats bi-bringva sina barn något större intresse för den estlandssvenska föräldrarnas bakgrund. Jag behöver bara se på vår egen familj. Bara för några dagar sedan talade jag med sonen Gunnar, som tyckte det var konstigt att han inte lärt sig nuckömålet, även om han förstår en del.

De av Svenska Odlingens Vänner alltsedan 1946 anordnade årliga hembygdsgdagarna har verksamt bidragit till att "den estlandssvenska identiteten" i så stor utsträckning har kunnat bibehållas. Men hembygdsgdagarna har också gett oss ett kärkommet tillfälle att utbyta erfarenheter och göra jämförelser mellan våra olika verksamheter i Sverige. Att många estlandssvenskar redan några år efter ankomsten kunde anlända till hembygdsgdagen i egen bil vittnar om flitigt arbete och god hushållning. Man erinrar sig osökt sommarfesterna på Birkas. Inte ens i slutet av 30-talet kunde man där se särskilt många cyklar parkerade utanför folkhögskolebyggnaden. Bilburen var ingen. Fotot är från en hembygdsgdag i Saltsjöbaden i mitten av 50-talet. (E.N.)

Här har ju ändå alltid talats dialekt med moster Maria och mormor Lena som bodde i grannlägenheten. Hur skall det då inte vara i familjer där man nästan aldrig använt dialekten?

G.H: När du idag återvänder till Gutanäs och går runt till vad som återstår av morföräldrarnas Knutorsa och farföräldrarnas Kästarsa - vad känner du då? Inga hus finns kvar, Knutorsa var kolchosens hönsburen fram till sent 70-tal då det revs. Av Kästarsa återstår bara grunden och en liten kulle efter murstocken även om platsen nu sedan i oktober i fjol genom Aibolands Museums försorg är utmärkt med en skylt som förklarar vad här varit. Känner du att det finns något hopp för de här platserna eller blir du dystert?

E.N: Berörd blev jag de första två gångerna jag återvände, särskilt vid det första besöket 1989. Men marken och naturen har ändrats så våldsamt, att Gutanäs inte längre känns som min hembygd. Byn är så gott som uttraderad. Det finns ingenting annat än minnena kvar - där var Höresa, där var Joansa, där var Knutorsa och så vidare. I de byar där det

FOTO: GÖRAN HOPPE 1994.

ännu finns några hus kvar känns det något mindre sorgesamt. Men det är den lilla grå byn från 20-talet och de människor som fanns då och det språk de talade som berör mig och som jag har i minnet. Jag tycker dock att till exempel Birkas, som ändrats så fruktansvärt mycket, ändå är igenkännligt. Paschleper ger också en viss känsla av fordom för att inte tala om Österby, Harga, Roslep och en del andra byar.

Jag står alltså inte och snyftar vid den lilla högen på Kästarsa eller mellan stenarna på Knutorsa. Allt är vandalers verk och inte mycket att förvåna sig över. Det är hemskt att alla vackra stengårdsgårdar försvunnit, att själva marken förändrats. Hus går att bygga upp, men det tunna mulltacket kan knappast återställas med jord från till exempel Ukraina. Vad som för mig framstår som särskilt sorgligt är att min fascinerande Atlant, den stora Nucköslätten, försvunnit där man kunde stå på gården och titta över till Sutlep och bortåt veldshuset (kommunalkontoret) och att Sutlopsjoen, Kroskesjoen, Bisholmsvike är små gölar för att inte tala om vad som hänt med Nåtan. Det är så fundamentala förändringar att den som vuxit upp på slätten nu känner sig främmande där.

G.H: Hur kommer det sig då att du tillsammans med släktingar på din mors sida ansökte om att få Knutorsgården i Gutanas tillbaka? Hur ser du på framtiden när det gäller detta och vad som kommer att hända i de gamla svenskbygderna?

E.N: Ja, vad beträffar motivationen att söka återfående - jag var pådrivande i sammanhanget - var den främst av etisk art för mig - det som rövats från bönderna, från Knutors Mats i det här

fallet, måste ges tillbaka till ägaren eller rättmätiga arvtagare i och med att Estland blev fritt från den kommunistiska regimen. Jorden är ingen skänk av den nuvarande estniska regimen. Däremot kan jag inte begripa idén bakom den så kallade compensationen - de nuvarande estniska statsmakterna är ju inte på något sätt skyldiga till att gårdarna fått förfalla eller att husen bränts upp av de invånare som funnits där. Sannolikt blev man i Estland överraskad över att så många svenskar ville ha tillbaka egendomarna och det kanske var en misräkning för staten. Jag tyckte också att det skulle varit orätt mot Knutors Mats, min morfar, att inte begära tillbaka det som varit hans egendom, som han aldrig hade lämnat om Estland fått vara fritt. Vi tre parter som delade på hans ägor var överens om att Mats skulle ha velat ha jorden tillbaka. Ekonomiskt vinner vi ingenting. Skall vi rensa upp skogar och dränera diken med mera väntar oss rätt kraftiga utgifter, förutom den lilla årliga skatten.

Vad gäller framtiden och vad man skall göra med ägorna så anser jag att jag och min moster gjort vårt. Nästa generation får ta ställning. Gunnar får tillsammans med sina jämnåriga släktingar på min mammas sida besluta vad som skall göras. Jag är inte övertygad om att de vill avvyttra. Kanske kommer det att ges någon lösning. Jag tycker att hembygdsföreningarna har en viktig uppgift när det gäller att informera medlemmarna hur de på bästa sätt skall sköta det ärvda, men de bör också se som sin uppgift att intervensera hos de estniska myndigheterna.

G.H: Hur tycker du att man skall bevara det estlandssvenska kulturarvet och vad utgörs det av egentligen? Finns

I samspråk med en kvarstannande: Hilda Leppa i Lill-Harga. Hildas mor var estlandssvensk från Klottorp.

det något kvar av det 55 år efter folkmajoritetens överflyttning?

E.N: Det är en svårbesvarad fråga som skulle kräva ett seminarium för sig. Oändligt mycket av ett kulturarv hör ihop med respektive bygds mål. Om jag säger ordet "dinglass" ser jag för mig hur man i Gutanas lastade ut dynan från ladugården eller häststallet och förde den till gårderna och bredde ut den. Jag upplever synen, lukten, ljuden. Ibland när Edvin Lagman och jag träffats, särskilt när vi var litet yngre, har vi plötsligt kommit på ord och uttryck som vi inte hört på 40-50 år - det har känts som att få en fin present.

Men om inte dialekterna fungerar längre - så är ju tyvärr redan fallet - finns det naturligtvis mycket annat som kan räknas till kulturarvet. Jag tänker på seder och regler i de olika bygderna, sådant som vi inte hittills sysslat med så mycket i Sverige. Det är angeläget att få fram just skillnader och likheter mellan bygderna i sättet att se på tillvaron. Naturligtvis är kännedom om den forna bebyggelsen viktig; om odlingen och förändringarna under 20- och 30-talen och om det som hände med våra bygder efter vår utmarsch. Var byggde och röjde man i svenskbygden? Det måste ju ha bestämts av vissa regler och sedvänjor. Och självfallet får vi inte glömma estlandssvenskarnas historia - den politiska likaväl som den kulturella. Den är en del av vårt kulturarv som måste beaktas och bevaras. Och estlandssvenskarnas historia har ju inte kommit till ett slut i och med att majoriteten av oss steg i land i Sverige.

Hur vårt gemensamma kulturarv skall tas tillvara är en uppgift för såväl enskilda forskare som för våra föreningar, inte minst Svenska Odlingens Vänner och hembygdsföreningarna.

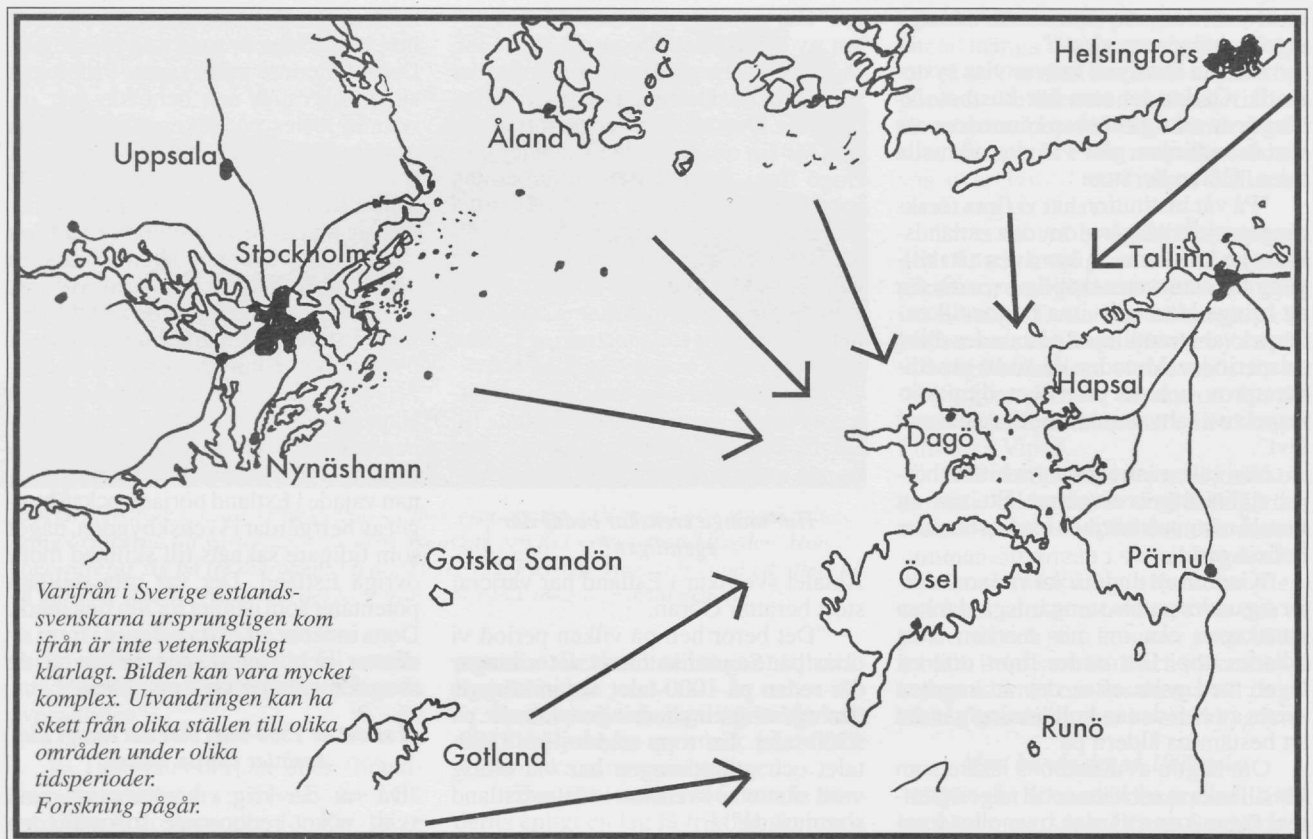
G.H: Borde man sträva efter att på något sätt skydda de gamla svenskbygderna som kulturminnesmärken, kulturskyddade områden eller något sådant? Såvitt jag vet har någon sådan diskussion inte alls förts med de estniska myndigheterna.

E.N: Ja visst! Det finns ju mycket att välja på: förfallna kyrkor, stora stenar och åsar, vintervägar och allt annat som spelade en roll i tillvaron och som folk skulle behöva erinra sig.

En kartläggning borde göras av vad som utgör vårt kulturarv och aktualiseras genom forskning, föredrag etc.

Med denna tankeställare slutar vi vårt samtal för dagen.

Kustbon vill härmed också gratulera varmt på den förestående 80-årsdagen och önskar välgång på sommarens Håsolrais. □

Vi har bott här i Estland i 15 knän skrev svensken Kitas Irja 1670 i ett brev till den svenske kungen.

15 knän är samma sak som 15 generationer. Räkna vi baklänges borde Irjas släkt kommit till Estland någon gång på 12-13-hundratalet konstaterar Jörgen Hedman på SOV:s seminarium "Svenskar i Estland förr och nu". Seminariet var det första i en serie om fem som startade den 27 februari detta jubileumsår.

Om 15 knän och forskning om estlands-svenskar

Av Peter Nylander

Den svenska bosättningen i Estland är en blek spegelbild av hur det ser ut i sydvästra Finland säger Jörgen Hedman och syftar på att estlandssvenskarna inte var så många, kanske max 10-15 tusen personer som mest.

Men när kom svenskarna egentligen? Ja det vet vi faktiskt inte, det finns inget vetenskapligt belagt svar på denna fråga. Däremot saknas det inte teorier, Jörgen framför en.

"Generellt sett råder det brist på bra skriftliga källor som kan ge oss ledtrådar. Helt dokumentlös är dock inte situationen. Jag har hittat skrivet material som tyder på att öarna och kusten i svenskbygderna var obebodda i början av 1200-talet, möjligen med undantag av säsongsbosättning för att fiska och

jaga. Det tidigaste dokumentet om svenskar finns annars i Hapsals stadslag från 1294. 50 år senare finns en köpehandling med svenskanknytning gällande Stora Rågö och några år dessförinnan finns en skrivning om skattelindring för svenskar på Runö."

"En teori som också pekar på 1200-talet hänger ihop med pälsvark och bivax. Floden Neva längst inne i Finska viken var en viktig handelsled och fartyg med varor därifrån passerade förbi svenskbygderna. Det fanns ett behov av lotsar och kanske även folk som kunde förse sjömännen med mat. Detta behov kan vara den direkta orsaken till att svenskar överhuvudtaget flyttade till Estland".

"Lägger vi samman denna informa-

tion pekar det på att svenskarna var på plats redan på 1300-talet och att de sannolikt flyttade dit i mitten på 1200-talet" säger Jörgen.

"En person som kan komma att kullkasta denna teori är arkeologen Felicia Markus. Hon är doktorand hos Göran Hoppe på kulturgeografiska institutionen i Uppsala och har en lite annorlunda angreppsvinkel för att utröna när svenskarna började etablera sig. Den inkluderar inte bara arkeologiska aktiviteter. Hennes informationssamlade spänner över ett brett fält; sagor, ortnamnsanalys, pollenanalys, köpehandlingar, dialektstudier, kartor, jordregister från 1500-talet med mera".

"Arkeologiska fynd från svenskbygden är det ont om, säger Felicia. Å

andra sidan är det inte många utgrävningar som gjorts".

Att leta fornyfynd kräver viss systematik. Gäller det som här kustbefolkning är en viktig kunskap kändedom om var strandlinjen gått vid den aktuella tiden. Göran berättar.

"På vår institution har vi flera forskningsprojekt på gång om den estlandsvenska kulturen. Vi har även fått tillgång till naturvetenskaplig expertis för att bringa klarhet i vissa frågor till exempel var strandlinjen gått under olika tidsperioder. Metoden då är ta ta sedimentprov och se på vilket djup sötsrespektive saltvattenlevande organismer lev".

När väl en intressant yta hittats börjar själva utgrävningarna. Ett sätt att fastslå när mark började brukas berättar Felicia om.

"Genom att undersöka vad som döljer sig under gamla stengårdsgårdar kan kunskapen öka om när marken först odlades upp. Där under finns ofta ett lager med aska efter det att marken svetts av och denna kollämning går det att bestämma åldern på".

Om någon av Kustbons läsare som fått tillbaka mark känner till någon gammal sägen kring gårdar, byar eller fragment av någon uråldrig gårdsgård så hör av er till Felicia på telefon 018-471 25 43. I många stycken gör hon ett pionjärarbete och hennes forskning kommer säkert producera mycket intressant material. Här finns all anledning att återkomma.

Varifrån kom svenskarna?

Inte heller denna fråga har vetenskapen något entydigt svar på. Jörgens forskning pekar på Finland.

"Här måste vi gå fram till sista hälften av 1700-talet för att få ledtrådar, säger han. Varje gård hade en träkalender som med runskrift angav vissa kyrkliga högtider. Dessa kalendrar var rätt specifika för sin ort. En sådan kalender från Dagö finns daterad från 1766 och jag har hittat en liknande från Åbo stift i Finland. Vilket tyder på släktskap".

Behovet av utbildade lotsar kan också gjort att svenskar kommit direkt från Sverige och här har Kapellskär nämnts. Jörgens finlandsteori är kanske inte hela svaret konstaterar han själv.

"En gammal saga talar om att hälften av Gotlands befolkning flyttade till Dagö. Fortsatt forskning kanske kan bringa mer klarhet i förhållandena".

Hur många svenskar bodde där egentligen?

Antalet svenskar i Estland har varierat stort berättar Göran.

"Det beror helt på vilken period vi tittar på. Sannolikt fanns det vikingar där redan på 1000-talet sedan började den egentliga invandringen, kanske på 1200-talet. En topp nåddes på 1500-talet och utbredningen har väl aldrig varit så stor av svenskar i västra Estland som just då".

Jörgen uppehåller sig vid just detta århundrade. Under andra delen av 1500-talet var estlandssvenskarnas som flest, kanske runt 10-15 tusen personer vilket motsvarade ungefär 1/7 av Estlands befolkning. Svenskarna började alltså bli relativt många samtidigt som de hade vissa privilegier jämfört med sina estniska landsmän. Detta gjorde att tyska herremän och biskopar började dra öronen åt sig. De ville stoppa svenskarnas utbredning och skapade därför nya reg-

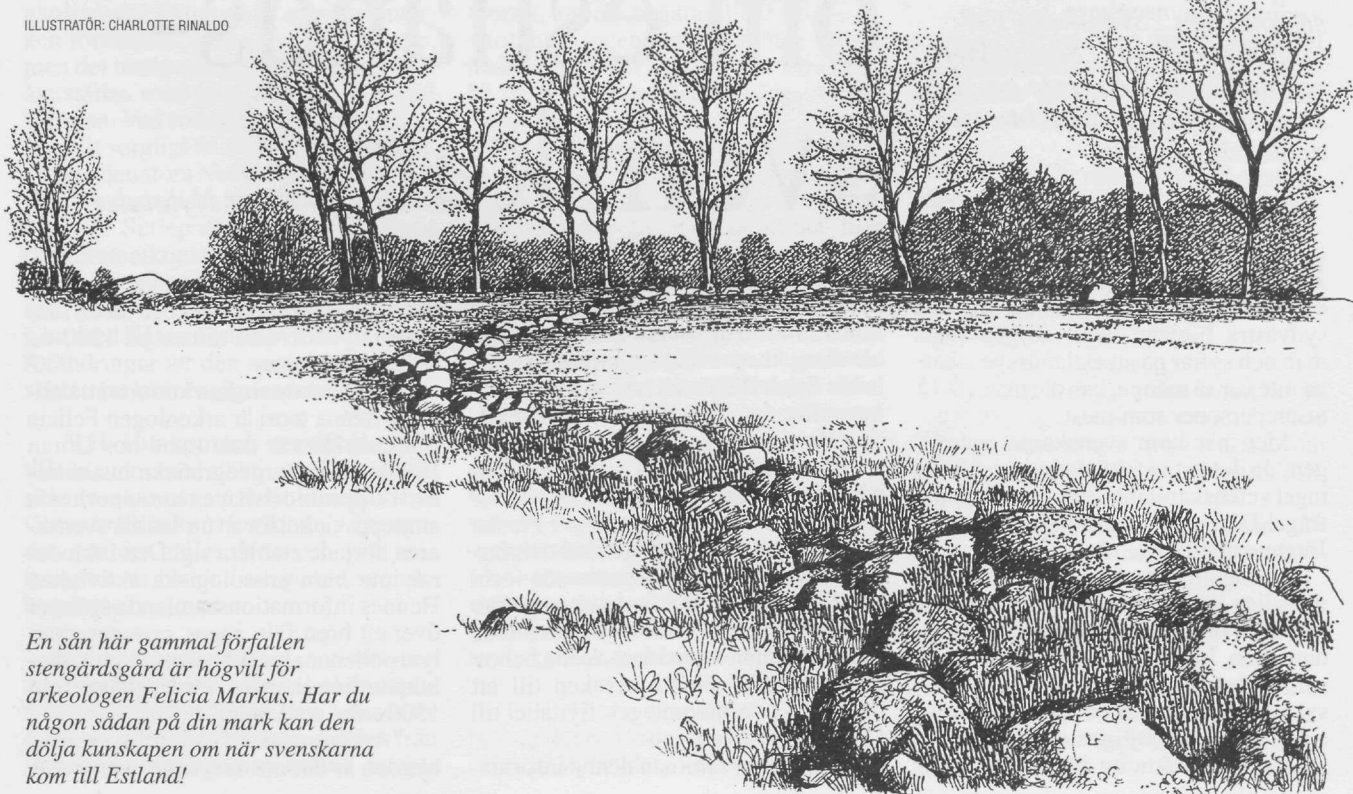
ler som gjorde att de som bröt ny mark inåt landet blev av med sina privilegier. Detta ville inte svenskarna. Problemet att de blev fler och behövde mer utrymme löstes på olika sätt. Gårdarna gjordes helt enkelt mindre och mark som tidigare ratats exploaterades. De som inte fick plats på landsbygden begav sig kanske till städerna för att tjäna sitt uppehälle. Jörgen berättar vad som hände när Estland blev en del av Sverige.

"I knappt 150 år, från och med 1561, kom Estland att hamna under svensk överhöghet. I början intogs Wiks län, det vill säga i stort sett området runt Hapsal och en bit söderut samt närliggande öar för att sedan komma att omfatta hela Estland. När den svenska fanan vajade i Estland började också bygget av herrgårdar i svenskbygden, något som tidigare saknats till skillnad mot i övriga Estland. Det var ofta militära potentater som istället för lön fick mark. Detta innebar att extra pålagor i form av skatter och dagsverken lades på de svenskar som bodde i områdena".

I slutet av 1500-talet blev det riktigt illa berättar Göran vidare.

"Då var det krig i kombination med svält vilket reducerade folkmängden drastiskt. Under det sista årtiondet på 1600-talet var det dags igen, då reducerade svälten Estlands befolkning med ungefär 1/5. På 1700-talet härjade pesten vilket krävde sina offer. Ären innan Sverige fick lämna Estland till Ryssland 1710 var blodiga för esterna som mördades och deporterades i mycket stor omfattning framförallt de som bodde öster om en tänkt linje mellan Pärnu och Tallinn. 1700-talet var en mycket mörk period i Estlands historia. Kanske är

ILLUSTRATÖR: CHARLOTTE RINALDO

En sån här gammal förfallen stengårdsgård är högvilt för arkeologen Felicia Markus. Har du någon sådan på din mark kan den dölja kunskapen om när svenskarna kom till Estland!

FOTO: P. NYLANDER

Ann Grubbström forskar kring den så kallade estniseringen. Hon vill ge svar på frågor kring orsakerna till varför det blev färre svenskar och fler ester i svenskbygden. Hon koncentrerar sig på tre områden; Vipall, Sutlep och Pasklep. Här en bild på ett uthus på en gård vid havet i Vipall där det fortfarande bor folk med svenskanknytning.

detta en bidragande orsak till att århundradet innan kom att kallas den goda svensktiden".

På 1800-talet började dock förändringarna vindar dra in över Estland. En av Görans doktorander forskar kring vad som hände med svenskarna i Estland åren 1816-1939.

Byttes svenskarna ut?

Ann Grubbströms speciella intresse riktar sig mot den så kallade estniseringen, det vill säga att andelen ester ökade i den estlandssvenska bygden från i början av 1800-talet till slutet av förra frihetstiden. Året 1816 är valt för att då kom den första lagen som gjorde de estniska bönderna fria från livegenskap. Människor gick inte att sälja och köpa efter detta datum! Denna lag kom senare att följas av flera som skulle förbättra de urusla levnadsvillkoren för befolkningen på landsbygden. Under den 120 år långa period som Anns forskning sträcker sig över hände det mycket i Estland. Men hur påverkade det svenskarna i Estland och varför blev esterna fler i svenskbygden? Kunde den ofta tyske godsägaren genom medvetna beslut bidra till en ändrad etnisk sammansättning i svenskbygden? Hade de nya lagarna om rätten att köpa mark som kom 1856 någon betydelse? Vilka andra viktiga förklaringar kan finnas? För att materialet inte skall bli för stort har Ann koncentrerat sig på tre områden; Vipall, Sutlep och Pasklep, som i princip var helt svenskspråkigt på 1700-talet.

Ett definitionsproblem är att reda ut vem som egentligen är svensk. Vad är barnen i ett giftermål där fadern är svensk och modern ryss? I officiella register kunde dessutom etniska svenskar kalla sig till exempel ester eller vice versa. För att inte komplicera förhållandena utgår Ann från den indelning mellan svenskar och ester som gjordes i kyrkoböcker och folkräkningar under

perioden. Det kommer att ge en tillräcklig precision.

En delstudie skall ge större klarhet i om försäljningen av mark påverkade den etniska sammansättningen.

"Från och med 1856 kunde bönderna enligt en lag få friköpa sin mark. Nu var detta inte helt lätt. Ett första nödvändigt steg i denna process var att marken måste mätas upp av lantmätare. Här fanns utrymme för godsägarnas godtycke vilket visat sig i form av att de olika herrgårdarnas markområden såldes ut under starkt varierande tidschema. Det började i Vipall 1868 men det skulle ta över 60 år innan samma sak ägde rum i Dirslätt och Gutanas på Nuckö".

Den första bondgården som köptes ut i svenskbygden låg i Vipall. Där hade folk inte sällan extra inkomster från sjöfarten. Men detta var ett specialfall,

ofta var det brist på pengar vilket innebar att många skuldsatte sig för att köpa sin gård. Om man inte hade råd att köpa gården kunde den säljas till en förmögnare person? Eller var de gårdar som såldes till ester rent utav sådana som övergivits? Dessa frågor skall Anns forskning ge svar på.

Trots att två byar tillhörde samma gods kunde möjligheten att köpa ut sin gård vara omöjlig i ena byn och möjlig i den andra. Detta kan ha berott på att jorden var så kallade sjättedelsjord, det vill säga bondejord som avsatts för att möjliggöra godsets expansion. En del byar låg helt på sådan mark till exempel Finsnäs i Vipall.

1919 skedde en stor jordreform som gynnade bildandet av små bondgårdar. Påverkade denna händelse den etniska sammansättningen i svenskbygden?

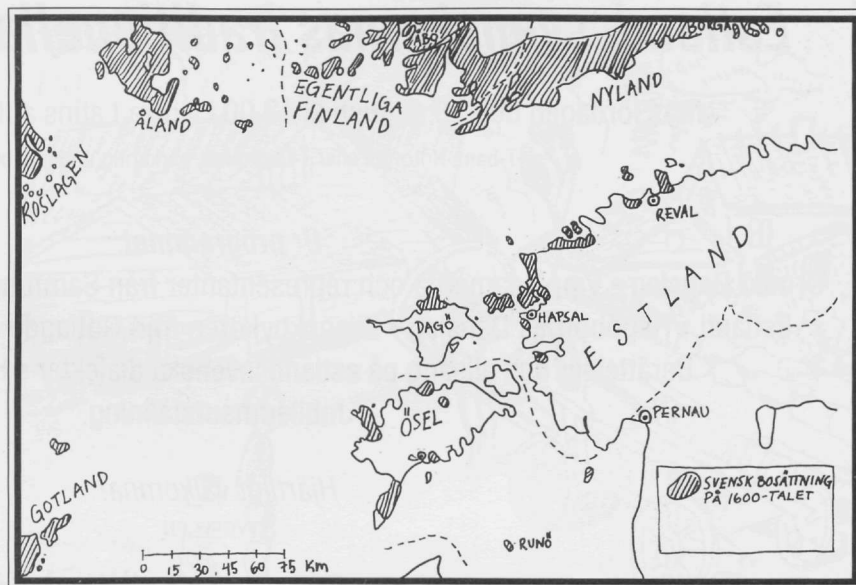
Anns forskning behandlar flera områden som är intressanta var och en på sitt vis och som kommer ge en bättre inblick i vad som hänt och tillsammans bringa klarhet om orsakerna till de etniska förändringarna i svenskbygden.

Mest hände det på 1900-talet

"1900-talet är kanske den period där det har hänt mest, säger Göran. Svenskarna började så smått att organisera sig och uppträda mer sammansvetsat, vilket var nytt. Jag tänker då på SOV som kanske inte hade så många medlemmar men som ändå hade en viktig roll när de till exempel att ordna svenskspråkiga skolor av olika slag. Skolorna förde också samman svenskarna från olika delar av Estland, nytt det också. Därutöver finns det två riktigt stora händelser. Dels åren 1943/1944 när de flesta efter flera hundra års bosättning tvingas lämna sin bygd. Dels nu på 90-talet då många kan återvända till mark de fått tillbaka".

Även om det finns en del med

Den svenska bosättningen i Estland är en blek spegelbild av motsvarande i Finland, sade Jörgen Hedman på seminariet och visade denna karta. Den speglar bosättningen på 1600-talet och det framgår klart att det estniska ordet kustsvenskar har högsta relevans, enbart på uddar och strandnära marker hittar vi svenskarna i Estland.

estlandssvenska rötter som bor kvar i svenskbygden ligger ändå framtidens svenskhet i dessa områden i mångt och mycket i händerna hos de ättlingar till svenskarna som flydde från Estland. Hos dem som bara hört historier om landet i öst. Många har fått ett nyvaknat intresse kring sina estlandssvenska rötter i och med att Estland blev fritt och att marken kan begäras åter. Mark som lämnas tillbaka och vad hela den processen medför är ett område som i sig är mycket spännande och något som intresserar forskarna på Görans institution i Uppsala.

Det är Sigrid Hedins specialitet.

"Återlämnandet av mark är en stor fråga i mer eller mindre hela Östeuropa inklusive delar av före detta Sovjetunionen. Mark återgår till sina forna ägare eller nuvarande brukare från Estland i nordväst till Uzbekistan i sydöst, säger Sigrid."

Länderna har delvis olika strategi; i vissa kan en person (t ex en medlem i ett jordbrukskollektiv) få mark oavsett vem

som ägt marken tidigare medan andra väljer att återföra marken till forna ägare. I Estland bestämdes att den som ägde en fastighet den 16 juni 1940 har rätt att kräva tillbaka den eller begära ekonomisk kompensation.

Vi får en intressant historik över markägandefrågan i Estland. Sigrid berättar.

"1940 när ryssen kom nationaliserades marken men fortfarande fick till exempel åkermark brukas av den tidigare ägaren. Undantaget var större gårdar där mark utöver 30 hektar konfiskerades. När tyskarna kom blev det ingen större skillnad, möjligen att de riktigt stora gårdarna fick rätten att åter bruka sin jord".

1949 skedde en masskollektivisering i Estland och 1952 fanns det i princip inte några privata jordbruk. 1989 skapades möjligheten att bryta sig ur kollektiven och bruka egen mark. Redan före den officiella frigörelsen den 20:e augusti 1991 instiftades den första jordreformen som angav riktningen att marken åter skulle kunna ägas av pri-

vatpersoner. Det här låter ju enkelt i teorin men hur fungerar det i praktiken? Ja olika, har Sigrid kommit fram till.

"Jag har specialstuderat markåterlämningen i två kommuner, Ridala strax söder om Hapsal och på Ormsö. Det skiljde sig markant. I Ridala var nästan allt klart i december 1997 medan situationen var precis den motsatta på Ormsö. Jag frågade också om de som sökt tillbaka mark tyckte det varit krångligt. På denna fråga var svenskarna nästan enhälliga; Ja det är jättestor! Esterna i Riidala var av helt annan åsikt; Det var enkelt!"

Sigrid frågade några estlandssvenskar bosatta i Sverige varför de valt att ansöka om att få tillbaka mark i Estland.

"Det handlar till största delen om symbolvärden, emotionella faktorer helt enkelt, sin modersjord är det något speciellt med. Det ekonomiska värdet är sekundärt".

Sigrids forskning kommer fortsätta kring de aktuella frågorna markåterlämning och påföljande återetablering. Hur många har återvänt? Hur stor andel av marken har återförts till svenskarna? Skiljer det mellan byar, kommuner, öar eller fastland? Har aktiva personer, byalag eller hembygdsföreningar spelat någon roll när det gäller att vissa områden har fler och andra färre som sökt tillbaka mark? Vad händer med den mark som återgår till de forna ägarna?

Framtiden avgörs nu

Det pågår onekligen intressanta forskningsprojekt på olika områden som kan bringa klarhet i estlandssvenskarnas etablering och liv i grannlandet Estland. Om 20-30 år har vi kanske facit över vad som händer med den mark som brukats av svenskar i flera hundra år, som övergavs och som sedan efter 50 år kunde återlämnas. Hur den framtida svenskheten formas i Estlands svenskbygd avgörs med andra ord nu. □

Modersjorden är speciell. Sigrid Hedins forskning fokuserar på frågor kring markåterlämning. Hon har frågat Ormsöbor varför de vill ha tillbaka sin gamla mark. Skälen är nästan alltid känslomässigt och inte ekonomiskt betingade. På bilden ett kustparti på norra Ormsö fotograferat från ett sovjetiskt spaningstorn.

FOTO: P. NYLANDER

Estlandssvenskarnas traditionella Hembygdsdag

firas lördagen den 28 augusti kl 13.00 i Norra Latins aula, Drottninggatan 71

(T-bana Hötorget eller T-Centralen, parkering under skolgården).

Ur programmet:

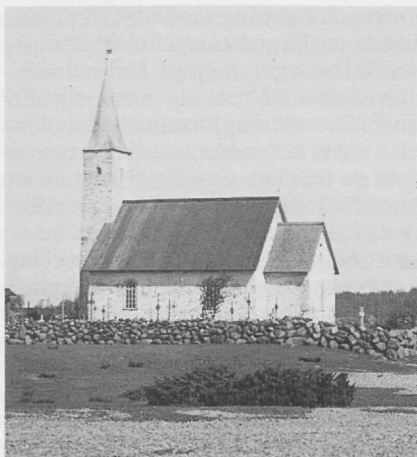
Ormsö Danslag • Vippaldamerna och representanter från Samfundet för Estlandssvensk Kultur i Estland • Rågöbornas Danslag • Svenskbykören från Gotland • SONG-kören • Uppläsning • Berättelser och allsång på estlandssvenska dialekter • Hembygds-kavalkad • Jubileumsutställning

Hjärtligt välkomna!

STYRELSEN

Kort om Odinsholm

Av Elmar Nyman

En bit från byn, i avskildhet, låg bländvita Jesu kapell. Kyrkogårdsporten kröntes av galjonsbilden från ett segelfartyg, som en gång förlit utanför Odinsholm. Figuren föreställer Martin Luther med en bibel i handen.

I Rickul-Nuckö hembygdsförenings program för jubileumsfirandet i Estland i sommar ingår en utflykt till Odinsholm. Med undantag för odinsholmsborna har nog rätt få estlandssvenskar utnyttjat möjligheten att efter Estlands frigörelse besöka den natursköna och historiskt intressanta ön. Liksom Rågöarna och Nargö saknar Odinsholm sedan mer än ett halvt århundrade en bofast befolkning.

Innan den stora ofreden kom sommaren 1940, hade Odinsholm (längd ca 6 km och bredd 2 km) omkring 120 invånare. Trots att ön låg mindre än en landmil från fastlandet var det få som hittade dit. Ett undantag gavs. Varje år i slutet av juli kom präst och klockare till ön för att fullgöra det s k prästhålde. Var vädret vackert hade de några båtlastar nuckö- och rickulbor i släptåg. 1999 års planerade utflykt den 30 juli blir sålunda en händelse som ser ut som en tanke.

Odinsholm var ingalunda en okänd grusbank ute i mynningen av Finska Viken. För alla sjöfarande har den alltid utgjort en viktig markering på sjökortet och ön var bekant för att ha skickliga lotsar. För rikssvensk allmänhet blev Odinsholm allmänt känd när Albert Engström i tidskriften "Strix" beskrev sitt och Anders Zorns strandhugg på "Vån back" 1905, "Deras stugor stodo öppna för oss, och vid måltiderna bullades allt upp. Vi drucko tremännings öl ur trästänkor, där träet hade insupit ölets själ så att kanten kändes stark och god

att suga på. Torsken doftade och brödet doftade".

Ärkebiskop Nathan Söderblom besökte ön 1922. Han reste då runt i hela svenskbygden för att bekanta sig med de svenska församlingarna. På Odinsholm hade han långa samtal med föreläsaren (kapolläsarn) Stavas Johannes, en legendarisk gestalt. Inte utan stolthet visade Stavas upp alla de postillor och biblar som skänkts till kapellet. Den äldsta bibeln var tryckt 1764 i Sverige och skänktes till kapellet vid dess invigning 1766 av assessorn Gustaf Johann Baron von Ungern Sternberg. Som tack för sitt ciceronskap fick Stavas av Nathan Söderblom motta en bibel med följande tillägnan:

Stavas
av Ärkebiskopen i Upsala
18.VII 1922
Med hjärtlig tacksägelse
till min ämbetsbroder
Johannes Stavas.
Gud välsigne honom och Eder alla!

Den gamle föreläsarens upphöjelse till ärkebiskopens ämbetsbroder glädde alla holmbor.

Vad hände under ett "prästhåld"? Eftersom prästen i allmänhet besökte ön endast en gång per år måste kyrkliga förhandlingar äga rum. Prästen höll, i varje fall under äldre tid, husförhör,

förför med barn i skolåldern och mottog, liksom klockaren, den årliga kyrkoskatten som utgick in natura och bestod av torsk och flundror såväl saltade som hårdrocta. Vid detta tillfälle slapp föreläsaren ta till sina postillor. Nucköprästens predikan utgjorde höjdpunkten under "prästhålde".

Det 1766 uppförda Jesu kapell var ingen imponerande kyrkobyggnad. Det var omkring 12 meter långt och 7 meter brett. Tornet var ca 15 meter högt. Kappellet bröt av mot omgivningen genom sin bländvita färg, murarna var kalkrappade. Kyrkorummet rymde ca 80 besökare. Varje gård (ursprungligen sju) hade sin egen bänk. Gårdens män satt till höger och kvinnorna till vänster om mittgången.

Söndagen den 9 juni 1940 gästades Odinsholm än en gång av präst och gäster från fastlandet och de kom inte för att fira "prästhålde". Menigheten strömmade till kapellet för att en sista gång höra Guds ord från den plats där de och deras fäder alltid samlats till andakt. Odinsholmsborna måste i dessa dagar lämna sin ö och sina hem. Prosten Hjalmar Pöhl förrättade gudstjänsten. De som var med har vittnat om att slutpsalmen "Vår Gud är oss en väldig borg" sjöngs med en styrka och övertygelse som aldrig förr.

De som nu besöker ön möts ej som förr av ivriga holmbor, inget vitmuret kapell lyser emot dem, ingen klunga av stugor möter deras blickar, inga utkikstegar.

De kommer till lämningar av en kyrkoruin inbäddad i grönska. Men på avstånd, vid vacker väderlek, kan man få uppleva samma vision som en gång Sven Danell: "Flat som en bricka ligger holmen och flyter på vågorna med sitt fyrorn och kapell. Alfåglar och ejdrar lyfte ibland, uppskrämda av motorn".

Teckningen av konstnärinnan och författarinnan Mollie Faustman (signaturen Vagabonde) som under mellankrigstiden brukade semestra i Hapsal och därifrån gjorde utflykter i Svenskbygden, däribland till Odinsholm.

Om SOV:s bakgrund och tillkomst.

Av Göran Hoppe

Den 27 mars var det dags för årets andra seminarium med anledning av SOV:s 90-årsjubileum. Temat för dagen var föreningens verksamhet i Estland, varför den behövdes, hur SOV växte fram och hur den lyckades med sina uppgifter. Efter det att SOV:s vice ordförande Monica Ahlström hälsat den 25-hövdade församlingen välkomna satte så seminarieledaren Viktor Aman igång på sitt oefterhärmliga sätt med att ge en bred skildring, färgad av den egna, rika familjehistorien, av SOV:s bakgrund, framväxt och verksamhet.

Vid något tillfälle under seminariets gång sade Viktor att det är så med gamla folkskollärare att de är svåra att få igång men sedan omöjliga att hejda... det blev dock så småningom något av det utlovade kaffet i alla fall. Vi fick höra om estlandssvenskarnas dåliga läge vid mitten av 1800-talet där godsägarna ägde allt och bonden ingenting. Särskilt betonade Viktor, som nucköbo just nucköperspektivet. Gårdarna var ålderdomliga men man kunde inte bygga nytt eftersom det var godsägarna som bestämde om sådant eftersom de ägde både skogen och gårdarna. Trots att man försökt på olika håll att hävda sina rättigheter hade situationen efterhand bara blivit sämre från 1600-talet och

framåt. Något av en vändning kom i och med att man från tsarryskt håll införde nya bondelagar med början 1856. Dessa innebar att bönderna i Estland inte längre skulle kunna avhyas hur som helst, skolor skulle startas i varje kommun, så småningom fick bönderna även rätt att friköpa sina gårdar eller att vara arrendatorer som betalade penningarrende i stället för att göra dagsverken hos baronen. Det dröjde dock länge innan dessa reformer fick något genomslag i svenskbygderna med sina dåliga jordar, kärva godsägare och tunna informationsflöde. Nödåren 1868-69 ledde därför till att åtskilliga (från Nuckö) sökte sig österut till Kapkasi (Kaukasus) i förhoppning om att få det bättre. Viktors farmor var

en av dem som lämnade hembygden men, liksom så många kom hon inte längre än till S:t Petersburg. Eftersom man lämnade sina gårdar vid utvandringen hade man inget att återvända till. Farmor kom i tjänst på Rickull herrgård så småningom, det var nog i allmänhet så att de flesta återvände men till sämre positioner.

Efterhand kom i alla fall förändringarna i det ekonomiska livet igång, och en viss förbättring inträdde också måhända en förutsättning för att det alls skulle ha varit möjligt för estlandssvenskarna att resa sig nationellt. En andra förutsättning för en nationell väckelse var att det etablerades skolor och att folk nu fick lära sig något annat än att läsa bibel och katekes, något som infördes i Estland under den svenska tiden, mot 1600-talets slut. 1686 års kyrkolag kom ju att gälla även här. För att kunna bygga upp undervisning på svenska tarvades naturligtvis lärare, sådana fanns inte utan bönder och klockare hade tidigare varit de som hade ansvaret för den folkliga lästräningen. Det fanns ett estniskt lärarseminarium i södra Läänemaa redan, där några svenskar gått, men det räckte inte – lärarna skulle ju också vara utbildade på att undervisa i svenska.

I Sverige hade en viss oro förmärkts över den rysk-ortodoxa trons framväxt i Baltikum. Man fruktade att också estlandssvenskarna skulle omvändas för stora skaror, i hopp om att belönas för detta av ryske tsaren. Kyrkoherde Mozelli i den svensk-finska församlingen i Reval rekommenderade utsändandet av lärare-missionärer till Estlands svenskbygder. Några sådana, egentligen tränade för att åka till Etiopien, omskolades under ett år på seminariet i Uppsala och sändes sedan över Östersjön. Ur perspektivet av en svensk nationell väckelse var det tveklöst T. E. Thorén som kom att betyda mest – inte bara för att han vistades på Nuckö, vid Paskleps herrgård, utan just för att han där skulle driva ett seminarium för unga estlandssvenska män, för att de sedan skulle kunna återvända till sina hembygder som lärare.

Det är dock också viktigt att göra klart för sig att eleverna – de unga männen – också blev religiöst väckta – flera av dem kom att medverka till den religiösa väckelse som så småningom grep kring sig också in i Eista – de estniska domänerna. Lärarseminariet kom att innebära förstärkta förbindelser med moderlandet Sverige på många sätt – man lärde sig högsvenska, det kom böcker från Sverige, det etablerades en sångkör som sjöng svenska sånger. Thorén verkade även utanför seminarieverksamheten för estlandssvenskarna – Viktor Aman nämnde bland annat Johan Viksten från Kolanäs, som var eftermiddagselev på Pasklep och där lärde sig noter och svensk gymnastik. Ännu på 1930-talet kunde den fyrstämmiga sångkör som Johan Viksten bildade uppträda med glans. Viksten

Viktor Aman gav en bred skildring av SOV:s bakgrund.

hade inte heller glömt gymnastiken, som han visade upp i Österby vid hög ålder...

Lärarnas verksamhet runt i de estlandssvenska bygderna blev naturligtvis absolut grundläggande som bas för en nationell väckelse hos folkgruppen. Särskilt gällde det Johan Nymanns verksamhet som klockare och lärare på Nuckö från 1890-talet. Det har ju talats om prästernas viktiga roll när det gällde att bilda SOV. Det berodde på att prästen på Nuckö måste kunna högsvenska – och det fick han lära sig hos kästar Nymann, som passade på att väcka de vanliga balttyska nucköprästerna också för svenskheten.... Återigen finns det anledning för mig som åhörare att betona nucköperspektivet på SOV:s framväxt. Det var här en nationell väckelse verkligen behövdes om svenskheten skulle bli kvar över huvud taget. Estnicingen hade pågått länge och i många byar hade man nästan helt upphört att tala svenska. På Ormsö, Rågöarna och Runö, liksom i Rickull var ju läget ett annat – de var helsvenska enklaver utan problem. Till problemområdena ur svensk synvinkel fick man givetvis också räkna Korkis och Vipall, här var svenskheten redan så försvagad att några större initiativ inte var att vänta. Det var på Nuckö något skulle kunna ske. Här fanns ännu kraften och glöden som förstärktes av skolan och lärarna.

Liksom i Finland blev det extra skjuts på de nationella stämningarna genom den förryskningskampanj som igångsattes under tsar Alexander den tredje regering. Alla tsarens undersåtar skulle bli ryssar. Nu fick inte undervisning äga rum annat än på ryska – lärarna som Thorén utbildad kunde inte något nämnvärt av detta språk – en del fick sluta, andra hankade sig fram med vidareutbildning. Enligt Viktor var förryskningskampanjen delvis inspirerad av tsaritsan, som var dansk prinsessa, och djupt indignerad över hur tyskarna hade tagit Slesvig-Holstein från Danmark under 1864 års krig. För första gången erkändes inte heller balttyskarnas rättigheter av tsaren – det fick dock knappast några positiva effekter för estlandssvenskarna – godsägarväldet rådde ännu några år. Fler och fler svenskar kunde dock vid denna tid friköpa sina gårdar och därmed vara sina egna herrar.

En katalysator för den svenska nationella väckelsen blev Hans Pöhl från Dihlet (Dirslätt) i Sutlep. Han sändes av sin mamma, jämte sin bror, i rysk skola i Hapsal och kom så småningom ut som lärare till Österby vid 17 års ålder. Där hade den tidigare läraren sagt upp sig för han fick för dålig lön. För att lära sig högsvenska – förmodligen kunde han nuckömålet redan även om hans hemby var rätt estnicerad – fick också Pöhl bege sig till Kästarsa på Nuckö och kantor Nymann – källan till all kunskap som Viktor uttryckte det. Mot att han hjälpte kästarn med höbärgningen så fick "pojken från Dihlet" som han kal-

Thomas Lorentz kommenterade SOV:s roll på Runö från åhörarplass.

Monica Ahlström hälsade alla välkomna till seminariet.

las i Johann Nymanns dagbok till en början, lektioner och lärde sig snart hyggligt att behärska högsvenskan. Förmodligen fick han också en ordentlig injektion av klockarens favorittema – svenskheten – på köpet. Skolan i Österby var ny, den finaste i kommunen. Här satte Pöhl igång, både som lärare där han blev mycket omtyckt, och med att aktivera de äldre. Han startade en stråkorkester – violinkör – han kunde noter och så tillverkade de själva instrumentfioler som väl lät lite hur som helst enligt Viktor. Till sist vågade de spela i kyrkan men klockar Nymann skrev i sin dagbok att "de lät just inget vidare". Sedan köpte de ordentliga fioler och spelade ända in på 30-talet med basfiol och gitarrer, bandolo, fyrstämmig sång, för omkring litet här och var och uppträdde med framgång, t.ex. i Hapsal. Pöhl stannade några år i Österby och under tiden här började han tillsammans med Johan Nymann fundera på om man inte skulle göra något mer nationellt. Också vi borde hålla fast vid vårt språk menade de. Att bilda någon förening gick inte. Men erterna hade ju fått bilda nykterhetsföreningar – det kunde man göra också på Nuckö. Sedan började man ge ut en svensk almanacka, som dock mest gick med förlust även om den blev ganska spridd. I almanackan kunde man sprida budskap om estlandssvenskarna och svenskheten.

Efter 1905 års revolution blev det genast mycket lättare för en minoritet att hävda sig. Initiativ för att bilda en estlandssvensk förening kom från Nuckö och Reval där prästerna Maas och John Gustafsson var portalfigurer. Naturligtvis var det Pöhl, Johan Nymann

och sonen Joel som drev saken på längre sikt. Före första världskriget utvecklades föreningen mycket gynnsamt, en egen skola etablerades i det utsatta Korkis, man sökte utveckla jordbruket och byggde upp ett andelsmejeri på fastigheten Rannasauna om ungefär 20 tunnland som man köpte av handlande Palmberg på Långholmen nära Nuckö kommunalhus. Allt såg ljusst ut. Föreningens verksamhet avbröts dock brutalt i samband med konvulsionerna före första världskriget. Arkivet beslagtogs, föreningen fick slå igen.

Viktor gick under seminariet också igenom SOV:s estländska år efter världskriget och vad de bar i sitt sköte. Att referera detta här skulle dock leda alltför långt – den som vill veta mer hänvisas till Del 4 av En bok om Estlands svenskar som ju Viktor i sin helhet författat. Nucköperspektivet på SOV kom att bli än mer tydligt mot slutet av seminariet där Viktor hade bett tre estlandssvenskar från olika bygder berätta hur man såg på SOV i deras hemtrakt. Einar Hamberg betonade SOV:s betydelse för idrotten i Rickull medan Bertil Björk från Runö, på grund av sin ungdom också hjälpt med minnen av Thomas Lorentz samt Arnold Lindgren från Stora Rågö såg SOV som något ganska fjärran, även om man sände elever till SOV:s folkhögskola Birkas och så småningom också till det av SOV initierade Svenska Gymnasiet.

Kanske hade kommentarerna blivit något annorlunda om någon från Vipall eller Korkis gett sin syn på föreningen – här kom den ju i alla fall ur outsidersperspektivet att betyda att svenskheten räddades för några år. □

Svenskbydagen 1998: Helena Norberg och Katarina Hoas. Katarina har folkdräkt från Röicks på Dagö. Foto: Sigfrid Hoas.

Den 1 augusti 1999 - till Gotland!

Svenskbynsidan ägnas denna gång åt det kommande firandet av svenskbybornas 70-årsdag i Sverige.

Den 1 augusti 1999 är det 70 år sedan svenskbyborna steg i land i Trelleborg. Den givna tanken är att fira detta jubileum på sedvanligt sätt. Vi räknar med ett stort deltagande av svenskbyättlingar, förutom från Gotland och övriga Sverige även från utlandet, bl.a. från Kanada.

Föreningen kommer också att bjuda några personer från Gammalsvenskby att gästa 70-årsjubiléet. Ett program för jubileumsfirandet har fastställts enligt följande (observera att anmälan krävs till samtliga evenemang och detta snart):

1. En välkomstfest

hålls onsdagen den 28 juli 1999 i Vänge bygdegård (mitt på Gotland) med början klockan 19.00. Filmer och bilder från Gammalsvenskby visas. Här ser-

veras en enklare måltid. För festens kostnader uttages en avgift per person på 60 kronor.

2. En guidad tur

i medeltidsstaden Visby anordnas torsdagen den 29 juli klockan 11.00 - 13.00 och klockan 15.00 - 17.00 på svenska. Fredagen den 30 juni sker motsvarande turer på engelska. Vid stor anslutning kan extraturer anordnas och i motsatt fall kan turer inställas. Föreningen Svenskbyborna står för kostnaderna.

3. En fest för barnen

hålls lördagen den 31 juli 1999 i Donners hage vid P 18 i Visby (MekB 18) med början klockan 13.00 och avslutning senast klockan 15.00. En "naturstig" och lekar anordnas och barnen bjuds på saft och bullar.

4. En jubileumsmiddag

hålls lördagen den 31 juli 1999 i restaurang Wisborg på P18, Visborgsslätt i Visby med början klockan 19.00. Under middagen underhåller Svenskbykören och omkring klockan 22.00 blir det dans. Kostnad per person är 220 kronor.

5. Jubileumshögmässan i Roma kyrka

äger rum söndagen den 1 augusti klockan 11.00 (ej 10.00!). De tre klockorna från Gammalsvenskby ringer in till gudstjänst. Svenskbykören medverkar. Efter högmässan med nattvardsgång sker samlingen i Svenskbyparken. Där finns enkel förtäring att köpa. Samvaro kan ske samtidigt med att en inköpt eller medhavd förtäring inmundigas. Vi hoppas på Svenskbyväder! I Svenskbygården finns en svenskbyutställning att titta på.

6. Högmässan i Huskvarna kyrka

äger rum enligt traditionerna söndagen den 8 augusti klockan 11.00. Efter högmässan med nattvard äger samkväm med kaffe rum.

För jubileumskommitténs planering är det tvunget att anmälan sker till arrangemangen nr. 1, 2, 3 och 4! Anmälan sker via inbetalning på pg: 187879 - 2 och på talongen skall det anges vilka arrangemang som avses. Avanmälan måste ske skriftligen till Britta Hinas Persson, Båticke, Anga, 620 23 Romakloster och skall vara poststämplad senast den 30 juni 1999. I de fall skäligt förhinder att delta föreligger, återbetalas 30 kronor av inbetald avgift för välkomstfesten och 100 kronor för jubileumsmiddagen.

Välkomna till Gotland och 70-årsjubiléet, önskar Föreningen Svenskbyborna.

Karl-Olof Hinas, ordförande - tel: 0498-33001.

Dagöresa

I anslutning till firandet den 1 augusti kommer Föreningen Svenskbyborna att anordna en kortare resa direkt till Dagö från Gotland med chartrat flyg. Hör av er till föreningens ordförande för mer information om tider och priser.

Jubileumsboken

Minnesboken "Svenskbyborna 70 år i Sverige, 1929-1999" kommer att vara klar till den 1 augusti. Ur bokens innehåll:

Gammalsvenskby före 1929: Georg Andreasson: Ur Kristina Knutas minnen, Jörgen Hedman: Gammalsvenskby's första kontakt med svenskalande.

Svenskbyborna i Sverige: Alvina A Knutas: Torsdagen den 1 augusti, Dagmar Lundegårdh: Ett fotografi från år 1930, Oskar Utas: Kyrkklockorna i Gammalsvenskby.

Svenskbyborna i Kanada: Carl

Sundbeck: Gammal-svenskt, Sven O Josefsson: "Svenske Sven" - kanadensaren.

Svenskbyborna i Sovjet: Lars Åhlander: Ett historiskt fotografi från år 1938, Jörgen Hedman: Svenskbybornas öden i GULAG-arkipelagen 1945-47, Lars Åhlander: Gammalsvenskby som kommunisttidningen Ny Dag såg byn 1959.

Svenskbyborna idag: Staffan Beijer: En predikan, Åke Utas: SIDA-projektet förde Åke till hans rötter i Gammalsvenskby, Oskar Utas: Svenskbybornas minnesmärken, Kjell Knutas: Gammalsvenskby åren 1989 - 1999, Helena Norberg Ett brev till min kära farmor ..., Katarina Malmas Registrerade svenskar i bykomplexet Zmijivka 1998.

Ett smakprov

Ur Alvina A Knutas dagbok från den 1 augusti 1929 är följande avsnitt taget:

Klockan halv elva kom vi till Pasevalka [Pasewalk] där mötte de oss fanor o där erhöilo vi mjölk sen bar det av bakåt ända fram till en ångare. Där sattes in 4 vagnar i sänder o då bar det av över Nordsjön, till andra sidan blevo vi utdragna. Ack vad det var en stor o skön hamn - det var en vik utav Nordsjön vi färdades över. När vi kom över sattes tåget åter i gång sen gick det förbi många sädesfält o sköna hus, sen kom vi till stationen Sasnig [Sassnitz] där stannade tåget och där var ett härligt möte. Med många tårar o hjertliga tack mötte vi vår älskade pastor Hoas o [kyrkvärden] Buskas, sen fingo vi stiga ur tåget och stiga in i en stor tysk ångare, fin, Deuchland [Deutschland]. Klockan 3 går ångaren av. Det är en mycke stor o fin ångare, men vattnet rörde sig så mycke att många blevo sjösjuka. Men med oss Gud ske lov gick det lyckligt o snart fram till den efterlängttande hamnen. Nu just vi klockan sju har vi strandat vid Trälleborgs strand. Obeskrivligt är det att skriva hur mötet är. Här mötte oss Prins Karl, o Sigfrid, Anna o Emil Hoas. När vi stiger ur ångaren beträder vi svensk mark. I Trälleborg här ha de smyckat utgången ur ångaren med flaggor grön ock kransar, hela Malmös befolkning är samlat att möta oss. De möta oss med musik och sång. Ja i dag den 1 augusti när vi har beträd svensk mark är det högtid för oss liksom för Israel. Ja Herren har gjort stor ting med oss. Du har bevisat oss mera än vi äro värda o mera än vi kunnat bedja eller tänka. Nu hörde vi inte annat än välkomna över allt. I Trälleborg ha vi stigit på så fina tåg, det är omöjligt att beskriva. Sen klockan 9 gick tåget av klockan 11 kom vi till Småland till stationen Lund där mötes vi åter med sång o musik. Där fick vi mat o så många påsar med allehanda skänker o många sköna saker i sen gick vi och lade oss att sova.

Gudi vare tack som givit oss seger.

SVENSKBY SIDAN

FOTO: JÖRGEN HEDMAN

En "kika" (gunga) här i Kärdla/Kärrdal på Dagö av samma modell som de gungor också som fanns i Gammalsvenskby.

En gunga av älderdomlig modell från Kotsby i svenskbygden på norra Dagö.

FOTO: JÖRGEN HEDMAN

FOTO: MARGIT ROSEN-NORLIN

Salmegatan nr 3.

Ett hyreshus i Kalamaja

I stadsdelen Kalamaja, strax norr om Tallinns järnvägsstation Balti Jaam finns ett trähusbebyggelse om cirka 500 hus från andra hälften av 1800-talet och början av 1900-talet. Husen har två, ibland tre våningar. Cirka 10 lägenheter om 1-3 rum och kök är vanliga i hyreshusen. Vatten och avlopp finns och vedspisen är fortfarande den vanligaste värmekällan. Det finns även fastigheter med hus på gården förutom huset vid gatan. Några hus har brandgavlar av kalksten. Enligt brandföreskrifterna skulle även trapphusen vara av sten eller kalksten i de trähus som byggdes på 1920-talet.

För nargöborna var området lätt att nå från Fiskgravin (Tallinns fiskehamn)

dit de kom med sina båtar. Sedan var det bara några minuters promenad till Kalamaja och stadskärnan. Ett 10-tal nargöbor och öbor som blivit kvar i Tallinn efter återflyttningen till ön 1918-20 ägde hus i området. Några husägare hade bostad i eget hus, men det vanligaste var att lägenheterna hyrdes ut och ägaren fick en inkomst.

Min morfar Ludvig Freiberg (1872-1952) ägde ett hus med 10 lägenheter på Salmegatan. Familjen bodde på Nargö och morfar åkte båt till Tallinn varje månad för att hämta hyrorna. Huset sköttes av en vaktmästare (forstokar), som bodde i huset och såg till att allt var i ordning. Huset var välkött och hade en gård med äppelträd. På gården fanns

också vedbodar, en för varje lägenhet. Den stora vinden användes för tvätt-torkning. Förråd fanns i källaren.

I juli månad 1940 blev nargöborna avhysta från sin ö och morfar med familj var utan bostad; alla 10 lägenheterna var ju uthyrda. De fick flytta in hos släktingar. På hösten konfiskerades huset och blev statens egendom. Staden Tallinn var nu förvaltare av husen i Kalamaja.

Så blev Estland 1991 en självständig stat och vi kunde ansöka om att återfå tidigare framtagna egendom. Min mor och morbror fick 1997 besked (OTSUS) att de hade rätt att ärva fastigheten. På hösten samma år ombads vi ta över huset och marken. När jag i mors ställe, hon hade avlidit 1994, skulle återta hennes del av fastigheten fick jag besked att en lägenhet var såld den 14:e januari 1995 och att vi endast hade rätt att återfå 92,5% av huset. Och eftersom vi inte har rätt att återfå hela huset kunde vi inte heller bli ägare till marken. Nu fanns helt plötsligt tre ägare till huset, fastän det tydligt står i OTSUS att hälften skall tillfalla min mor och hälften min morbror.

Återstod att ge upp eller gå till domstol. Vi beslöt att välja det senare alternativet. Med hjälp av en estnisk advokat sammanställde vi erforderliga handlingar och dag för rättegång bestämdes. Kallelser sändes ut i laga ordning. Fullmakter för advokater ordnades. På utsatt tid infann jag mig med advokaten i Tallinns stadsrätt. Målet ropades upp men ingen åtalad och ingen representant för staden var närvarande. Rättegången uppsköts och ny dag bestämdes till den 19 maj 1999. Under tiden har staden erbjudit oss "kompensation" för den olagligt sålda lägenheten. Men vi har sagt nej till detta eftersom vi inte medverkat till att en hyresgäst äger 7,5% av huset. *Margit Rosen Norlin*

Estlandssvenska skogsägare!

I sommar bygger numera utbildade båtbyggaren (Skeppsholmens folkhögskola) Jorma Friberg en 6 meters traditionell ormsöbåt i furu på gården till Aibolands Museum. Bordläggningen är beställd men Jorma behöver vränger och stävar!!

Är det någon som är beredd att skänka en eller ett par krokvuxna tallar till museet så att Jorma kan komma och såga till lämpliga bitar så hör av er till Aibolands Museum tel 009372-47-44 965; e-post: aibom@haapsalu.ee. Båten skall sedan tillföras museets samlingar.

Med varmt tack på förhand och varmt välkomna till båtbygget!

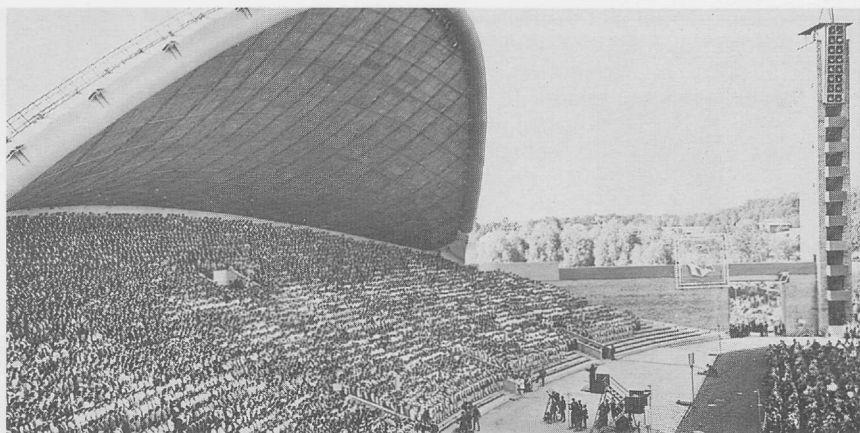
STIFTELSEN AIBOLANDS MUSEUM OCH JORMA FRIBERG

Jubileumsfirandet i Estland 25 juli - 1 augusti - redan en succé!?

Vi har blivit glatt överraskade över att det är så många som vill följa med till Estland för att fira SOV:s 90-årsjubileum. Över 60 personer har anmält sig till färja och flyg. Till dessa kommer alla som reser på egen hand och sluter upp vid de olika utflykterna. Är du intresserad av att delta i någon utflykt kan du fortfarande höra av dig till respektive kontaktperson enligt den gula anmälningsblanketten som följde med Kustbons marsnummer. Till midagen i Kursalen kommer minst 100 personer! Vi har också bjudit in president Lennart Meri och hoppas att han kommer och firar med oss. Resereportage kommer i nästa Kustbon.

Monica Ahlström

Sångfestivalen i Tallinn går av stapeln 3-4 juli i sommar! För 23:e gången samlas sångare från hela världen.

Vart femte år äger den stora sångfestivalen rum i Tallinn. I år sker festivalen för 23:e gången sedan starten år 1869. 24.000 sångare från hela världen deltar. Scenen rymmer 18.000 personer och den fylls när alla körerna sjunger tillsammans. Den 3 juli kl 15.00 börjar festivalen med en fyra timmars kortege

av festivaldeltagare från Vabaduse Väljak (Frihetsplatsen) till Sångstadion. Där väntar ett par hundratusen åhörare. På Tallinns Dansstadion utförs då folkdanser på hela planen av tusentals dansare samtidigt med otrolig perfektion. Och fantastiskt vackert!

Ivar Boman

Jormas båt sjösatt den 26 maj!

Med stor värdighet gled den ner i sitt rätta element, båten Jorma Friberg och hans finska klasskompis byggt på hela vintern. Det luktar tjära. -Det är dalbränd tjära som vi blandat med terpen-tin och rå linolja, säger Jorma inte utan viss stolthet. Och visst kan han vara stolt. Det är en linjeskön och präktig skötbåt de fått ihop. I för och akter är spanten grova krokväxta grenar medan spanten i mitten är av lite klenare basat virke. Hela det klinkade skrovet hålls ihop med ett stort antal kopparnit. Båten är 6,82 meter lång, 1,66 cm bred och byggd i gran. Vikten är beräknad till cirka 400 kg utan den barlast som kommer att behövas. Båten är byggd vid Skeppsholmens folkhögskola i Stockholm där Jorma nu avslutat sin två år långa båtbyggarkurs. En artikel om Jorma var införd i nr 3 av Kustbon förra

året där han berättade om släktens båtbyggartiditioner.

Jorma kommer nu att under tre månader, med början den 15 juni, finnas i Hapsal utanför Aibolands Museum. Där bygger han en ca 6 meter lång ormsöbåt. Han räknar med att farfar Oskar Friberg kommer komma med synpunkter på hur

bygget skall gå till. Men det är välkommet, han har ju bra erfarenhet. Kanske kommer några från Jormas skola över och hjälper till med båten. Det var väl några år sedan det byggdes en äkta ormsöbåt av en ormsöättling så lite sensation är det, båtbygget på Aibolands Museum.

Peter Nylander

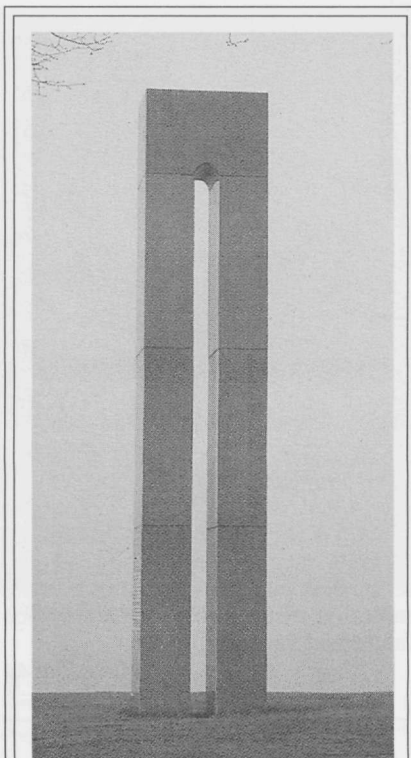
FOTO: SVEN SVÄRD

Jormas examensarbete granskas här av två kännare från Roslagen. Under musik och trumpetfanfar döptes båten. Sedan ror klasskompisen ut på en jungfrutur. Jorma sitter i aktern och styr.

Elmars ruta

Frihetens port 5 år

Den 29 augusti kl 14 samlas vi vid monumentet vid Manilla Holme på Djurgården. Tal av bl a SOV:s ordförande Sven Salin, sång och musik. Passa på och kom och titta på detta monument som restes 1994 av ester och estlandssvenskar gemensamt till minnet av våra 50 år i Sverige.

Passa på och gör fynd!

Från finsk-ugriska institutionen i Uppsala, har vår kulturförening fått ett antal böcker som vi nu säljer förmånligt. Vi har satt priset 50 kronor styck.

50:- Estlandssvenskarnas Folkliga kultur
Nuckömål av G Danell

50:- Om utvecklingen av I:et i kort i B Åneman

50:- Ordbok över Nuckömål
F Isberg

50:- Västgöta Folkmål
Samuel Latnmansson

50:- Runö ortnamn
G Franzén

50:- Folkmål Östra Småland
G Arneskog

50:- Runöbondens ägor
N Tiberg

50:- Gammelsvenskby
A Lott och N Tiberg

50:- Svenska ortnamn, atlas
G Ahlgren

Kontakta Ulla-Stina på expeditionen eller skicka din beställning på fax nr 08-612 77 85

Svenska arkiv i Riksarkivet!

När estlandssvenskarna lämnade sina hembygder under andra världskrigets slutskede beslutade sig några olika församlingars kyrkoråd och kommunalnämnden på Runö att ta med sig sina arkiv till säkerheten i Sverige. Arkiven överlämnades här i Sverige till Riksföreningen Sverigekontakts Estlandsutskott. Det rörde sig här om de svensktalande socknarna Nuckö, Ormsö och Runös kyrkoarkiv, samt arkiven från den svenska S:t Mikael's församling i Reval/Tallinn. Dessutom tog Runös kommunalansvariga med sig socknerättens arkiv, kommunalförvaltningens arkiv och den statliga befolkningsregistreringsmyndighetens arkiv på Runö. Samtliga dessa arkiv förvarades först i universitetsbiblioteket i Uppsala för att på 60-talet föras över till och deponeras på Riksarkivet i Stockholm. Per Wieselgren utnyttjade samlingarna i OKA (Ormsö kyrkoarkiv) i sitt 1962 utgivna arbete "Ormsö ortnamn och bebyggelsehistoria" och detsamma gjorde Svante Jakobsson i sin avhandling "Från fädernejorden till förfädersland" (1976) när han hämtade uppgifter

ur både Runö kommunalarkiv och Ormsö kyrkoarkiv. Vid denna tid kom dock en offentlig förfrågan från Sovjetunionen om arkivens utlämnande och Estlandsutskottet fattade därför beslut om att dra tillbaka arkiven från offentligheten och förvara dem som enskild deposition i RA. Först 1996/97 har det åter blivit möjligt att öppna arkiven för allmänheten igen sedan Estlandsutskottet överlämnat arkiven som en gåva till RA. Estlandsutskottet som utvecklades vid denna tid överlämnade också sitt eget arkiv att fogas till de övriga samlingarna.

Material av kontinuerlig folkräkningskaraktär finns från 1830-talet och fram till 1944 när de sista av den estlandssvenska befolkningen flydde till Sverige. Kyrkoarkiven omfattar förutom församlingsböcker även födelse- och dopböcker, flyttningsbetyg för in- och utflyttade, konfirmationsböcker, communionsböcker (≈ husförhörlängder), vigselböcker samt död- och begravningsböcker. Vidare utgör protokoll från kyrkoråd och stämmor en stor del av materialet. Under rubriken mottagna skrivelser

återfinns sedan myndigheternas cirku-lär och proklamationer från olika tider. De fyra kyrkoarkiven utgörs totalt av 92 volymer. De civila runöarkiven utgör sedan ytterligare 19 volymer. Till dessa kommer sedan Fridolf Isbergs samlingar (7 volymer) med framförallt material som berör dialektundersökningar och en bebyggelsehistorisk översikt från Isbergs egen hemsocken Nuckö och då speciellt hans hemby Klottorp. Något material berör också Kors socken och Rågöarna. Så finns här t ex den märkbare bonden och kapellföreläsaren Äust-Jürgen från Stora Rågö (f 1711 - d 1782) som efterlämnat en hel del anteckningar från 1700-talets mitt. Pär Söderbäck har i sin bok "Rågöborna" (Sthlm 1940) använt sig av en del av Äust-Jürgens anteckningar som då fortfarande förvarades hemma hos Jürgens ättlingar i gården Äustnistiivi. Senare har Jürgens papper kommit att förvaras med kyrkoarkiven i RA.

För den genealogiskt intresserade med estlandssvenska rötter finns det mycket att hämta här, liksom självklart också för den som i synnerhet sysslar med estlandssvensk historia.

Jörgen Hedman

Ruth Nugin har redan besökt Roslagsgatan ett par gånger.

Sista april i Aiboland

Den sista april i Hapsal blev en speciell dag. Den var tillägnad Svenska Odlingens Vänner och estlandssvenskarnas bildningssträvanden: konferens, invigning av utställningen på Aibolands Museum, utflykt till Nuckö och Valborgsfirande på museets gård. Hela dagen hedrades också av Sveriges ambassadör i Estland Elisabeth Bonnier Borsiins närvaro. Det är märkligt hur en organisations strävanden i 1900-talets början fortfarande kan fångla folk här i Estland, där den svenska befolkningen numera är så liten. Någoting i själva folkbildningsidén förtjänar uppmärksamhet och tändar eldsjälur.

Solen sken glatt över Hapsalviken på trettonde aprilsmorgon när gästerna började samlas i utbildningsavdelningens sal Sadama 28. Hembygds-konferensen skulle börja klockan 11. Konferensen började med museichefen Alar Schönbergs föredrag om estlandssvenskar för 100 år sedan, deras bildningssträvanden, grundandet av Svenska Odlingens Vänner 1909 och dess verksamhet fram till första världskriget - kanske en självklar kunskap för estlandssvenskar men inte så välkänd historia för alla hapsalbor.

Därmed var den första delen av konferensen över. Klockan var 13 och gästerna förflyttade sig till nästa hus: Aibolands Museum, Sadama 31. Solen hade nu gömt sig och regnmoln for över taken.

På museet hade de sista förberedelserna just avslutats och gästerna välkomnades med Alar Schönbergs välkomstord. Några tacksamhetsord från gäster inklusive ambassadören, borgmästaren samt landshövdingen och den officiella delen av invigningen var över. Innan man gick in till utställningsrummet ljöd Modersmålets sång högt i

museets lilla hall tillsammans med Wiedemann-Gymnasiets abiturienter.

Konferensen fortsatte igen klockan 15 och Ivar Rüütli från Paskleps Folkhögskola berättade lite om Per Söderbäcks minnesanteckningar från sina år i Estland. Det sista föredraget handlade om estlandssvenska öden i Estland efter kriget och framfördes av Priit Pärnapuu, elev på Nuckö Gymnasium.

Vädret var inte alls skönt längre - kallt och regnigt - men de tappraste företog dock den planerade resan till Nuckö sjövägen, på båten Veneetsia med Hjalmar Stenberg som kapten. I Österby möttes de av skolbussen.

Utflykten började med introduktion av Nuckö prästgård som är så gott som färdigrenoverad. Ivar Rüütli berättade lite om prästgårdens historia. Likaså

informerade han intresserade om kyrkans och kyrkogårdens historia. I regn lades en blomma på Johan Nymanns grav till minnet av honom (det var 140 år sedan hans födelse).

Färden gick vidare till Bysholms herrgård där man möttes av sly och endast några fundament. Alla som hade sett utställningsskärmarna i Hapsal kunde föreställa sig Alexander Samberg sitta någonstans under trädet. Men vilket? Det hade blivit mycket kallt och vandringen fortsatte till "Rannasauna", där det inte heller fanns mycket kvar att se. Fastigheten, som ägdes av SOV under 1910-talet, inrymde ett andelsmejeri i SOV:s regi men revs redan på 1920-talet.

Det sista resmålet, Kästarsa, Klockargården var egentligen också bara en gräskulle. Där står numera en skylt uppsatt av Aibolands Museum och upplyser om platsens historia. I framtiden planerar man att sätta upp sådana informationsskyltar också i Bysholm, vid "Rannasauna" och på den plats där Rågö hembygdsmuseum låg.

När bussen kom tillbaka till museet igen, hade Museets Vänner (Torsdagsdamerna) förberett smörgåsar, kaffe och te till alla hungriga och frysande. Ain Sarv tog fram sin kantele och började leda estnisk och svensk allsång. När alla kände sig varma och glada, fortsatte man ut till Valborgsmässoelden där dagen avslutades med sång.

Ruth Nugin

Fakta/Ruth Nugin: Ruth är vetenskaplig medarbetare i Aibolands Museum, kommer själv från Dorpat där hon läst svenska på universitetet och också undervisat en del på Institutionen för Skandinaviska språk. Hon började i Hapsal i januari och skall mest arbeta med utställningar även om annat arbete också tar en del tid.

Anteckna redan nu i almanackan:

Estlandssvenskarnas kyrkodag

under jubileumsåret lördagen den 16 oktober kl 13.00
i Immanuelskyrkan i Stockholm.

Ur programmet: Vi kommer både i gudstjänsten och på kyrktoget att få lyssna till präster som har anknytning till estlandssvenskarna och svenskbyborna, bl a biskop Henrik Svenungsson, Åke Hedström, Marianne Sautermeister, Staffan Beijer, Folke Elbornsson och Elisabeth Hedfors.

- Det blir mycket sång och musik av Immanuelskyrkans och estlandssvenska förmågor.
- Efter det sedvanliga kyrkkaffet kommer estlandssvenskar att berätta personliga minnen från gudstjänstlivet i Estland.

Hjärtligt välkomna!
STYRELSEN

Jubilaren vid en nymålade tavla.

Kustbon hyllar en målande skrivare och språkman

I estlandssvenska kretsar är Edvin Lagman ett självklart namn och en av de stora kulturbärarna. Inte minst som redaktör för Kustbon under många år och redaktör för och medarbetare i serien En bok om Estlands svenskar.

Den starka känslomässiga bindningen till den gamla hembygden har denne spithamnson aldrig förlorat. Som redaktör för Kustbon under många år såg han det också som en av de viktigaste uppgifterna att hålla minnena från hembygden levande. Det gjorde han genom egna berättande minnesresor och det gjorde han också i kraft av språkman, en som kunde ge de estlandssvenska dialekterna en vetenskaplig dokumentation.

Den 3 mars fyllde Edvin Lagman 80 år. Nu får Kustbon tillfälle att gratulera.

Mitt liv har varit spännande, omväxlande och roligt, säger Edvin Lagman. Särskilt roligt har han haft i sällskap med årsbarnet Elmar Nyman, en bästa vän alltsedan skoltiden i Hapsal. Spännande har det förstås varit av mindre goda omständigheter, ett krig som tvingar till uppbrott och flykt och till att börja om från början.

Nygård hette föräldrahemmet i Spithamn. Pappa hette Anders, mamma som var från Höbring, Pauline. Ett par syskon dog som små, sju blev kvar. Familjen levde som de flesta andra estlandssvenskar av en strandgård men var också skutskeppare.

1932 kom Edvin Lagman till det nyinrättade svenska gymnasiet i Hapsal. Det var på nyblivne nucköprästen Sven Danells tillskyndan. Han skrev till Selma Lagerlöf och utverkade ett alldeles speciellt stipendium, 100 kronor om året för att bidra till den unge Edvins försörjning som gymnasieelev i Hapsal.

Edvin Lagman tillhör den lilla skara estlandssvenska studenter som hann gå vidare till universitetsstudier i Dorpat. Det blev några år då han studerade svenska, tyska och latin med siktet inställt på ett lektorat i Dorpat.

Krig och inryckningshot kom att ändra planerna. Under några krigsår kom Edvin Lagman istället att knytas till sin gamla gymnasieskola i Hapsal

som lärare. En del elever var till och med äldre än jag, minns han. Med inryckningshot över sig lyckades han en tid hålla sig gömd i Reval medan han försörjde sig bl a som korrekturläsare för en tidning. Andra krigsmånader kunde han tillbringa hemma men det fanns också här anledning att hålla sig undan i skogen.

1943 fattade han tillsammans med en kusin och en yngre bror beslutet att fly. Sju pojkar begav sig i motorbåt ut över Finska viken, en stormig och dramatisk färd som mot alla odds slutade lyckligt i Finland. Flyktingresan gick vidare till Sverige där Edvin Lagman bl a engagerades i arbetet med överflyttningen av den estlandssvenska folkgruppen. Hösten 1943 kunde han återuppta sina studier och nu i Uppsala där han blev fil mag. Nu blev det några stockholmsår.

1947 träffade han sin hustru Elna på Skansen. - Det var där man träffades på den tiden, inflikar han. Han arbetade den här tiden på sin licentiatavhandling och disputerade 1950 inom nordiska språk med avhandlingen Nucköålet och den nominala ordbildningen. Han knöts till universitetet som lektor och som prefekt för institutionen för nordiska språk fick han uppdraget att förbereda och bygga upp verksamheten vid motsvarande institution när det nya Linköpings universitet kom till. Där blev han lektor "med en professors alla arbetsuppgifter" och blev kvar där till sin pensionering.

Edvin Lagman är en skapande människa. Skrivandet har alltid betytt mycket. Redan i ungdomsåren i Estland medarbetade han i Kustbon. Han har skrivit dikter och två skönlitterära böcker har hittills kommit ut av trycket. Österut med Barbara är en roman som bygger på ett rimligt historiskt antagande om hur svenska bosättningar kan ha kommit till i 1300-talets Estland. Udden

som kom för några år sedan är en minnesbok från barndomsåren i Spithamn, skolår i Hapsal och universitetsåren i Dorpat, krigsåren och även strövtåg i svenska landskap. Det är en bok som är viktig för mig, säger Edvin. Särskilt roligt tycker han att det är att många berörts av boken och känt igen sig.

Att skriva har varit ett huvudintresse, men också litteratur. Man skall heller inte glömma en annan skapande sida hos Edvin Lagman. Han tecknar och målar och har hunnit med tolv utställningar. Det handlar ofta om landskap men också sjöfart. Naturligt för en kustens son.

Sönerna Per och Svante - den senare har för övrigt också doktorerat i nordiska språk - är förstås utflugna vid det här laget och tillsammans med hustrun Elna, lågstadielärare, har Edvin krympt sitt boende. Så någon ateljé finns det inte längre plats för, säger han, men väl plats för författande. Nu arbetar han på en berättelse om farfadern Kristian, skeppsbyggare. Elna Lagman har förresten sammanställt de register som finns och utgivits över Kustbons innehåll. I höst kommer nästa 5-årsöversikt.

Det finns många strängar på den lagmanska lyran. Brodern Herbert har ju också skrivit en bok. Varifrån kommer ädran? Ja, mamma Pauline var ju en Blee. Men halvt skämtsamt säger Edvin Lagman: Det kanske är Klottorp-rötterna. Därifrån kom farfars far. Det tycks komma en del kreativt folk därifrån. Se bara på Elmar Nyman, säger jubilaren glatt.

1989 kunde Edvin Lagman för första gången återse den hembygd som han under alla år i Sverige målat i ord. - Det svåraste var att se hur militären förstört den vackra naturen i Spithamn. Vår gård var förstås borta. Men mycket är också sig likt. Det är en känsla som är svårt att klä i ord. Där är alltid vackert - var och är.

Avståndet till Stockholm och i viss mån ohälsa har minskat Edvin Lagmans aktiviteter i estlandssvenska förenings-sammanhang. Han säger det lite ursäktande. Å andra sidan har han utträtt så mycket med sitt engagemang och med sin penna under så många år att han välförtjänt kan luta sig bakåt och bara låta sig hyllas. Liksom bäste vännen Elmar Nyman.

Men berättarlusten tycks bestå.
Tiia Derblom-Anderson

Ett citat från inledningen till minnesboken Udden.

Hemma

Det är en udde som sträcker sig ut mellan två stora vatten, Östersjön och Finska viken. På västsidan av denna udde låg vår gård, och där är jag född. Det är endast 700-800 m tvärs över udden till nordöstra sidan, där byn var belägen. Vår gård, som låg för sig själv, var förhållandevis ung, den hade kommit till på 1890-talet.

Det var ett särskilt ljus över udden,

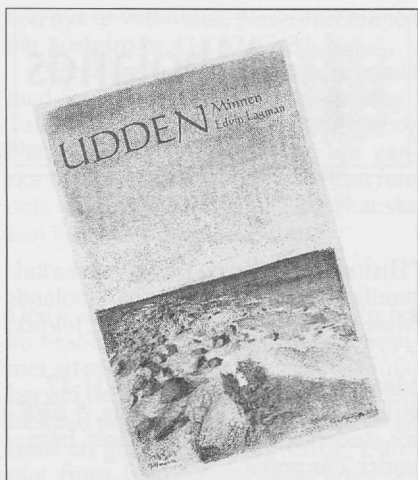
Edvin Lagman håller anförande i egenskap av SOV:s ordförande vid årsmötet i Saltsjöbaden på 1960-talet.

från de vita sandstränderna och solskenet. Dessa stränder sträckte sig söderut till nästa udde, som var alldeles nära, och bortom denna åter milsvitt söderut. På samma sätt var det i nordost, där uddarna förlorade sig i luftperspektivets dis.

När den sista snön på våren smält undan, tittade backsipporna upp på stranden nedanför vår gård och snart var marken täckt av deras gula och lila ulliga blommor. När de blommat över vajade det av silverfjun så långt ögat nådde, längs hela kuststräckningen. Sedan kom sedum och timjan - med bin i. Längs åkerrenen och ner mot kärret till höger blommade tidigt majvivorna. Stora och färgstarka i sin skära prakt. I skogskanten till vänster doftade blåsipporna - de doftade verkligen, för marken är kalkhaltig - och längst bort i de soliga hörnet mot Laggen, som skogen kallades, växte gullvivorna i stora mängder.

Detta är de tidigaste minnena, blomorna som man plockade när snön smält och den sparsamma värmen kom. Som barn hade man bara naturen att tillgå, markens örter på våren och sommaren, och isen på kärret och snön på de höga sanddynerna strax utanför grinden på vintern. Ljuset och blomsterprakten har satt djupa spår.

Edvin Lagmans bok
”Udden - minnen”

finns att köpa hos SOV.
174 sidor. Tryckt 1997.

Medlemspris **150:-**
Ej medlem **200:-**
Porto tillkommer.

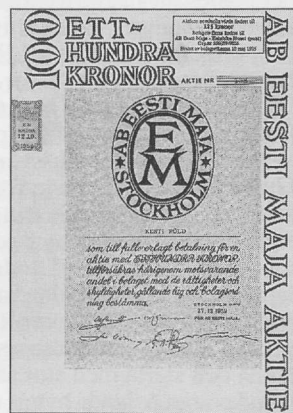

FOTO: SVEN SVÄRD

Estlandssvenska kultur-föreningen har fått sin första aktie.

Man har till och från under årens lopp på SOV:s årsmöten tagit upp frågan om föreningen borde placera sina tillgångar i värdepapper och aktier. Hittills har man tvekat, men kanske blir det ändring på det nu när föreningen fick en aktie i AB Eesti Maja i gåva. Lördagen den 13 mars på SOV:s årsmöte i Estniska huset (Eesti Maja) uppvaktade Peeter Luksep och Sven Tillu Hansson från Esternas Representantskap 90-årsjubilerande Svenska Odlingens Vänner med denna symboliska gåva. Nu finns alltså en grundplåt att bygga vidare på.

Agneta Klitter

Aibolands museum

Välkommen till SOV:s jubileumsutställning

"Historien om den estlandssvenska kulturella utvecklingen" visas på Aibolands Museum i Hapsal, Sadama 31, tel/fax: +372-247 44965

Museet är öppet tisd-sönd kl 11-17. Biljettpris: 10 EEK för vuxna, 5 EEK för studerande och pensionärer, barn under 7 år gratis.

Vi bjuder på kaffe, man kan se på video, läsa Svenska Dagbladet, Kustbon och olika medlemsblad.

Fr o m den 10 juni 1999 öppnas också utställningen i den stora salen: Ormsö bröllopsstuga och utställningen **Vad hände sedan?** Båtbyggandet börjar den 15 juni och kan följas under hela sommaren.

Ruth Nugin

Den 27/11 1996 skrev Eesti Päevaleht; att Runö som första kommun avslutar markreformen. Men tyvärr återstår ytterligare arbete innan allt är klart och framförallt innan alla är nöjda. Aime Laur är kvar på ön och fortsätter sitt arbete.

Nu är det mesta i hamn och Runö ser ut att bli den första "svenskbygd" som blir klar med återlämnandet.

"Boman" har hamnat i svårigheter och affärens framtid är i fråga. Vi hoppas alla att det får en positiv lösning och att "Ruhnu kauplus" får bestå. En affär på ön är en förutsättning för vidare verksamhet.

Korsgården's restaurering har nu börjat märkas tydligare och tydligare. Nu kan man ana att projektet kan komma att slutföras lyckligt.

I ett tidigare nummer av Kustbon berättades att några Runöättlingar fått kontakt med en entusiastisk flygare, som önskade att flyga till Runö. Detta har nu ägt rum och vi var totalt 5 st. "Runöborna" Olle Österman, Mats Österman, Leif Strömfelt, "pilot" Thorsten Nilsson och en rikssvensk Gunnar Gustafsson från Comviq för att undersöka möjligheterna för framtida telefoni. Flygtid blev 1 timme och 20 minuter till Kuressaare. Landningsbanan lämpar sig bäst för de Anatolov -28 flygplanen som trafikerar Runö 2 ggr i veckan men även mindre sportplan kan landa och starta med stor säkerhet. Likaledes som Arlanda byggs ut har Runö

Airport fått en ny terminalbyggnad närmare Ringsvägen och hamnen. Vi övernattade och åt på Vörastemaja på Runö. Entusiasmen var stor när planet landade och i princip var hela byn samlad för att ta emot det första privatplanet från Sverige. Går detta bra så kan det bli ett utflyktsmål för svenska flygklubbar.

Det första bygglovet har nu troligtvis beviljats för den första "Runö-Svensken" och det är bara att gratulera. Huset kommer att byggas av boende på ön. Det är viktigt för öns framtid att de nu boende på Runö fortfarande kan vara egen kommun och att Estniska staten känner ett behov av att subventionera elektricitet, bygga hamn, hålla post mm. sådant som vi andra också har behov utav.

Resa i sommar

Planerat är för närvarande vecka 29 alternativt även vecka 30 med en veckas helpension flyg direkt Stockholm - Runö (Bromma, Arlanda eller Skavsta ej ännu klart), det kan finnas platser kvar så anmäl dig kvickt till undertecknad.

För Runöbornas förening
Leif Strömfelt

Nya tider stundar

När jag på årsmötet den 10 april blev vald till ordförande i hembygdsföreningens styrelse, var det med stor beundran för min föregångare Nils Gärdström, som jag accepterade.

Att bli ordförande i en förening som inte bara har djupt rotade rötter i ett samhälle som ni markägare nu återigen skall förvalta utan även har till uppgift att hålla ihop byarnas olika intressen förpliktigar. Jag är dock övertygad om att OHF:s styrelse är av den kalibern att jag inte kommer att sakna någon hjälp eller kunskap.

Det är inte bara en ny tid med en ny ordförande, markåterlämnandet fortskrider allt snabbare. Många knepiga problem uppenbarar sig men glädjen över att återigen kunna skapa en framtid på Ormsö uppväger mycket av detta. Jag tror, och hoppas, att OHF även i framtiden kommer att kunna vara den bro av information och samhörighet som kommer att behövas när markfrågorna är klara och andra mer praktiska frågor måste klargöras.

Vi går också snart in i en ny tidsera. Det är inte bara millenieskifte. Tiden kräver även generationsskiftet och arvsskiftet. Vi måste värna om de outtömliga källor som vi idag innehar som

kollektiv. En del barn och barnbarn känner idag ingen kraft eller lust att lyssna och lära av dem som en gång bodde på Ormsö. Så kanske det är idag, och i morgon. Men det kommer nästan alltid en tid när någon, kanske barnbarnsbarn söker efter fakta. Dessa kommer då ha svårt att finna några, om inte minnena gått i arv.

Min uppmaning till er som idag bär på dessa minnen är därför helt enkelt, skriv ner dem, tala in dem på band, framför allt tillgodose framtidens hunger efter minnen. Det finns ingenting som säger att inte de mest vardagliga bestyren har ett värde. Det har de. Skriv ner era tankar, drömmar och förhoppningar så att vi alla kan få ta del av dem, den dagen du vill ge dem till oss.

Aktuellt

1. Arbetet med hembygdsgården fortskrider.
2. Arbetet med att bilda en gren av OHF på Ormsö, för att bättre kunna ta tillvara våra rättigheter och skyldigheter, fortskrider.
3. Ett höstmöte planeras till den 13:e november i Rågsved.

Anders Thomsson

Tisdagsträffarna

tar sommarlov.
Vi börjar igen tisdagen
den 14 september.

Rickul
Nuckö
hembygds-
förening

Ett antal arbetsgrupper har nu kommit igång för att vidareutveckla föreningens verksamhet. Vår förhoppning är att det skall leda till att fler engagerar sig i föreningsarbetet. Det finns grupper som arbetar med att dokumentera det förflutna och grupper som arbetar med framtidsfrågor. En utförlig presentation finns i medlemsbladet 2/99. Du är välkommen att ta kontakt med vår ordförande Sven Boman om du vill veta mer, eller delta i någon grupp.

Föreningens nya böcker "Minnen i ljus och mörker, estlandssvenskar från Rickul/Nuckö berättar" och "Höbring" har väckt stort intresse. Köp innan upplagan är slut! Böckerna säljs på Roslagsgatan 57.

I Nuckö kommun är återlämningen av mark i stort sett klar. Herbert Trisberg har lämnat sin tjänst. Vi vill återigen påminna alla markägare om att kommunen måste ha aktuella adresser och om inbetalning av fastighetsskatt.

Vi vill också uppmana alla fastighetsägare att ta kontakt med sitt

byombud för att diskutera hur vägnätet i byn skall byggas upp. Synpunkter på vägsystemen skall skriftligen lämnas till byombuden senast den 29 augusti. Föreningen skall lämna förslag och önskemål till kommunen i september. Frågor besvaras av Byggnadskommittén.

Från Nuckö församling har vi fått en begäran om ekonomiskt stöd för att underhålla Nuckö kyrka. Denna insamling leds av Sven G. Frejman. Bidrag kan sättas in på föreningens postgiro 55 68 81 - 1. Skriv "Nuckö kyrka" på inbetalningskortet.

Kommer vi att ha 700 medlemmar vid millennieskiftet? Det beror på dig! Kom med och ta med dig andra. Medlemsavgiften är 150 kr - 50 kr för ungdomar t o m 25 år. Medlemsbladet ingår i avgiften.

Välkommen som medlem i Rickul/Nuckö hembygdsförening!

Per-Erik Fyhr
Informationskommittén

Rågöspalten

Kriget kring markåterlämningen på Rågöarna har nu tagit sådana former, att borgmästaren i Paldiski, Jaan Mölder, driver förtalningskampanj mot svenskarna i estnisk massmedia. Han har uppträtt i Estlands TV, i ett program som heter "En halvtimme för alla", enligt uppgift med osanningar kring svenskarnas repatriering till Sverige. Den 27 april fanns följande att läsa i tidningen Äripäev, Estlands motsvarighet till Dagens Industri:

Paldiski krigar med svenskarna om Rågöarna

Merparten av svenskarnas 52 återlämningsansökningar på Rågöarna kommer att hamna inför domstol, för Paldiski stadsstyrelse är säker på, att Rågöarnas mark är utbetald till svenskarna redan före andra världskriget. Enligt påstående av borgmästaren i Paldiski, Jaan Mölder, har många av svenskarna, som söker återfå mark på Rågöarna, medvetet gått in för att lura estniska staten. Större delen av marken köptes av Republiken Estland redan år 1939 genom köpeavtal. Nu har svenskarna, enligt Mölders ord, kommit på en bra affärsidé och vill skaffa sig förtjänst ännu en gång med samma mark. "Min hand kommer inte att lyftas för att betala dem en andra gång för det som redan har utbetalats med min fars och farfars pengar" säger han. Paldiski stadsstyrelse har betalt kompensation endast till nio av dem som sökt återfå marken. Mölder är säker på, att tvisten med de övriga svenskarna om återlämning eller kompensering hamnar inför domstol. Paldiski stadsstyrelse har fört återlämningsfrågan ända upp till Estlands justitieminister men inte lyckats få det stöd man eftersträvar. Den 12 mars behandlades 3

återlämningsärenden (varav ett på Rågöarna) av länsstyrelsens kommission (Harju maakonnakomisjon), som fastslog, att Paldiski stadsstyrelse har handlat lagstridigt och ålade dem att ordna sitt arbete så, att återlämningen kan säkras inom de tidsramar, som Estlands lagar föreskriver. Men i Paldiski struntar man blankt i vad som föreskrivs i lagar och förordningar. Jaan Mölder väljer att förtala "svenskarna". I ett försök att få ordning på frågan har Rågöföreningen vänt sig till Riigi Maamet, ett statligt verk som utövar tillsyn över markreformen i Estland.

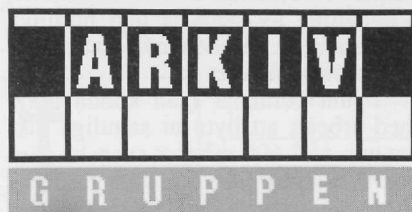
Veckoslutet 11 - 13 juni planerar Aibolands museum besöka Rågöarna och avser att sätta upp en minneskylt på platsen där Rågö museum stått. I samband med detta avser en grupp rågöbor göra besök på Rågöarna 9 - 13 juni.

Arnold Lindgren

Årsmötet

Föreningen höll sitt årsmöte i SOV:s lokaler på Roslagsgatan den 14 mars. Ett 30-tal medlemmar hade hörsammat kallelsten och deltog i mötet. I styrelsen invaldes Lena Dahlerus som ny ledamot efter Gulla Bertelson. I övrigt omvaldes styrelsen, dvs ordförande Margit Rosen Norlin, kassören Vello Viliberg och Lennart Sehlberg för en period av två år. Övriga ledamöter är valda på två år vid föregående årsmöte. Valberedning och revisorer omvaldes. Årsavgiften för år 2000 blir oförändrad, kr 150. Föreningen har cirka 55 medlemmar

Arkivgruppen sysslar huvudsakligen med insamling, vård och bearbetning av föremål och arkivalier från våra gamla hembygder.

Gruppen träffas varje onsdag på Roslagsgatan. Vi registrerar foton och ser till att de bevaras på ett rätt sätt för framtiden. Vi håller reda på bokförrådet och inläggande årgångar av Kustbon. Vi tar emot gåvor och registrerar dem i våra samlingar. Därtill kommer ett visst arkivmaterial som också skall ordnas upp och systematiseras.

Vi har också varit mycket aktiva i samband med 90 års jubileet och gjort

och nya är välkomna. Nargöföreningen har postgiro nr 414 37 82-3.

Föreningen har haft fortsatt kontakt med S:t Mikael's svenska församling i Tallinn och Viimsi kommun angående Nargö kapell. En renovering blir ganska kostsam och årsmötet beslöt att fundera vidare på de alternativ som kanske kan komma ifråga.

Besök på Nargö

Den 1 augusti 1999 finns det möjlighet att besöka Nargö. En dagsutflykt kommer att ordnas med en större båt. Anmälan om deltagande meddelas till under-tecknad pr tel 08-717 59 04. På Nargö finns ett gästhus med servering. Däremot finns i skrivande stund inget besked om regelbunden båttrafik till ön under sommaren.

Margit Rosen Norlin

Odenholms byalag

I år är det jubileumsår för hela slanten och det är ett stort antal aktiviteter som erbjuds. I samband med SOV:s stora grupprespa till Estland 24 juli - 1 aug så har hembygdsföreningarna anordnat utflykter. När det gäller Odenholm så är det Valter Erkas som du ska ta kontakt med på tel 0173-30669. Du har förhoppningsvis fått ett brev från mig om det här men ...

Jag önskar er en skön sommar och många fina upplevelser i hembygden och jag hoppas att många har möjlighet att sluta upp.

Må gott!
Owe Fahlström

en skärmutställning som visades vid SOV:s högtidssammankomst i Historiska museet. I delvis omarbetad form ska nu utställningen visas både i Birkas och i Aibolands museum. Arkivgruppen kommer också att medverka vid hembygdsgården i höst, bl.a. ska vår skärmutställning ställas ut där. Vi svarar också för transport av det material som behövs till Norra Latin.

Att sprida kunskap om estlandsvensk kultur har också blivit en av våra uppgifter. Medarbetare i arkivgruppen har vid några tillfällen talat vid möten i Föreningen Norden om svenskbygderna i Estland. För en tid sedan besöktes vi även av ett hemslöjdsförbund som ville se estlandssvenska textilier.

Ett visst samarbete med språkexpertis planeras för att spela in estlandsvenska dialekter samt med museal expertis för samtal om förvaringen av vårt material.

Mats Österman

Sveriges Television i Tallinn

Den 1 maj anlände SVT-producenten Tiiu Thorén tillsammans med författarinnan Maarja Talgre. Tiiu Thorén är producent för för bland annat "Grannland Estland" och Maarja Talgre har bl a skrivit boken "Leo - ett estniskt öde".

Det lönar sig att vara envis. Äntligen - efter ca 4 års tjat - skickade SVT hit ett tv-team för att göra ett program om Svenska kyrkan i Tallinn, säger Ivar Boman. Här tillsammans med Tiiu Thorén och Maarja Talgre. Obs! byggnadsställningarna utanför kyrkan.

En bok som handlar om hennes pappa, den estniske motståndsmannen Leo Talgre. En gripande och starkt personlig bok med element av såväl kärleks-saga och historiskt dokument som agentroman.

De båda kvinnorna Tiiu och Maarja, som har rötter i Estland och talar både svenska och estniska, var här för att genomföra ett arbete tillsammans med ett filmteam från Estlands Television (ETV). Programmen skall belysa de i Kustbon tidigare presenterade renoveringsprojekten S:t Mikaelsskyrkan, slottet Kadriorg och ett trähus i stadsdelen Kalamaja. Dessutom besökte man Sveriges ambassad och med Per Ehn som ciceron Aibolands Museum i Hapsal. Teamet stannade en vecka.

Nästan två hela dagar ägnade man åt den svenska kyrkan. En gudstjänst med ca 175 deltagare, dop och konfirmation och musikunderhållning filmades. Även den påföljande gemenskapen vid kyrkkaffet. De pågående arbetena på vinden, väggarna och i källaren filmades och många intervjuer med olika personer gjordes. Det var intressant att se hur ett professionellt tv-team arbetade med upprepade omtagningar tills den krävande producenten Tiiu Thorén var nöjd. Resultatet lär visas i Sverige första veckan i september.

Ivar Boman

Kyrkorådets ordförande

FOTO: AGNES CALLENMARK

Ingeborg Gineman 70 år.

Den 25 april 1929, föddes Ingeborg i byn Ölback i Rickul. Ofta pratar Ingeborg minnen från den tiden då vi sitter vid kaffebordet i fikarummet. Ingeborg är sedan 1996 verksam i arkivgruppen och kommer troget varje onsdag. Men det är inte bara på onsdagarna som Roslagsgatan föräras av hennes besök. Tisdagsgruppen med handarbetsprat, den första torsdagen varje månad är det lapptäcksteknik och sömnad. Dessemellan är det Rickul/Nuckös berättaraftnar, utskick av tidningar och sist men inte minst då och då en hjälpende hand till mig här på kansliet med både det ena och det andra.

Ingeborg, du har ett enormt glatt och smittande skratt, det låter som ett pärlband av glädje och en sak är säker: lämnar man dig ett förtroende så stannar det där.

Vi hurrade och sjöng onsdagen före din födelsedag och uppvaktade med blommor. Vad som hände med dem ska jag väl inte gå närmare in på, men resultatet blev att jag påföljande onsdag klistrade fast en blomma på din tröja. Så hädanefter är du min lilla blomsterflicka.

Ingeborg! Jag vill tacka dig för all hjälp och för att du så glatt alltid ställer upp.

Många, många grattis i efterskott från arkivgruppen och mig och många, många flera!

Ulla-Stina Rundgren

fortfarande på att SKUT (Svenska kyrkan i utlandet) övertar ansvaret för driften av kyrkan. Fastigheten renoveras med pengar från Sverige. Det finns massor med oanvända utrymmen som kunde användas för t ex ett svenskt eller nordiskt kulturcentrum - varför då inte ta "steget fullt ut"?

Hundratusentals svenska turister årligen besöker Tallinn...

Ivar Boman

Kyrkorådets ordförande

Renoveringen av S:t Mikaelsskyrkan

De 7 miljoner svenska kronor som tilldelats detta projekt av Sveriges regering måste användas under innevarande år. Enligt projektets entreprenör, Celandier Eesti AS, kommer dessa 7 miljoner att vara förbrukade vid årets slut. Som vi berättat tidigare, uppskattar man att det skulle behövas ytterligare ca 14 miljoner svenska kronor att genomföra en total renovering av fastigheten. Om du som läser dessa rader har någon idé eller förslag på sponsorer, vänligen kontakta församlingens kontor snarast. Tel/fax +372 644 19 38 eller skriv ett brev adresserat till Svenska S:t Mikaelsskyrkan i Tallinn, Ivar Boman, Rüütli 9, 10130 Tallinn. Alla bidrag är välkomna. Eventuella gåvor kan antingen betalas till S:t Mikaelsstiftelsen i Tallinn kyrkofond i Stockholm som har pg nr 649 27 05-6 eller direkt till Eesti Ühispank, kod 401, konto nr 10022010024002.

Hittills har följande utförts: projektering med helheten som utgångspunkt, skräputrymmen har rensats, parallellt har en kartläggning av fasaden och innerväggar utförts, utgrävning av apparat-

rum har påbörjats jämte framtagning av underliggande puts. Nu pågår förstärkningar av bärande takkonstruktioner, borttagning av puts på den nordliga fasaden samt fasaden mot gatan och plåtarbeten på taket.

I juni beräknar man kunna börja med arbetet att byta ut samtliga takpannor, ca 1.600 m² mot svenska pannor (Vittinge). Det bör vara färdigt i slutet av augusti. Måleriarbeten och andra inomhusarbeten tillkommer. Samt arbeten i källare och den inhägnade oanvända tomtens vid kyrkan. För att kunna slutföra en totalrenovering behövs 6-8 månader in på år 2000, men därtill saknas medel... Vi hoppas innerligt att ytterligare gåvor i form av pengar gör det möjligt för oss att bl a installera gasvärmeledningar innebärande, att vi får plusgrader i kyrksalen även under de kalla årstiderna.

Det finns enligt Sveriges Exportråds uppskattning minst ett tusental svenska företag med verksamhet i Estland, men tyvärr har inte något av dessa ännu skänkt kyrkan någon gåva. Vi hoppas

Vår moster

Katarina Ahlström

* 18 mars 1913 på Ormsö
† 28 april 1999

Syskonbarnen
med familjer

Övrig släkt och vänner

*Löftena kunna ej svika
nej, de stå evigt kvar.
Jesus med blodet beseglat
allt vad han lovat har.
Himmel och jord må
brinna, höjder och berg
försvinna, men den som tror
skall finna
löftena de stå kvar.
psalm 254:1*

Vår kära syster, moster
och faster

Pauline Fagerlund

* 31 maj 1912 i Rickul
† 12 december 1998 i
Södertälje

OLGA
Helga
Vivi och Carl
EGON OCH LEONTINE
Olle och Beth
Yngve och Kive
Ronnie och Anita
Elisabeth och Hans
Börje och Ahneli
med
barn och barnbarn

Övrig släkt och vänner

*Vi binder en krans av minnen
de vackraste och finaste vi har
Vi vet att den aldrig skall
vissna
hos oss finns du alltid kvar*

Min Mor

Elsa Greisman

* 2 december 1915
† 1 februari 1999

ANNELIE
släkt och vänner

Sov i ro

Vår käre

Axel Söderlund

* 26 december 1909
i Rickul
† 16 mars 1999
i Stockholm

Elsa
Barn
Barnbarn
Syskon med familjer
Släkt och vänner

*Nu vill jag ut till sjöss igen
På en resa oändligt lång.
Och höra det brusande havet
igen
Och den susande vindens sång
Och allt jag önskar är ett
präkigt skepp
Med säker hand vid ratten
Som för mig dit där hamnen är
Långt bortom den långa
natten.*

Vår käre

Jacob Grahn

* 6 november 1914 på Runö
† 6 april 1999 i Lidingö

SOFIA
med familj
INGVAR
ANNA-GRETA
med familj
INGEMAJ
Släkt och vänner

Ecka, sov i ro.

Vår kära

Alice Frölander

f Westerbohm

* 24 maj 1912 i Rickul
† 9 februari 1999 i Järfälla

Barn, barnbarn och barn-
barnsbarn
Broder, syskonbarn
Övrig släkt och vänner

*Slumra gott Du kära
Hav tack för allt Du gjort.
Vi skall i hjärtat bära
Ditt minne ljusst och stort.*

Min älskade maka
Vår kära mamma
mormor, farmor och
svärmor

Astrid Lööf

f Ahlström
"Masas Astrid"
* 18 juli 1931 på Ormsö
† 17 april 1999 på Svartsjö

BERTIL
KERSTIN OCH JÜRI
Sebastian
ANDERS OCH ANNE
Karin Maria
PER och EVA

*Du sträcker ut din
skymningshand
och plågad själ får vila,
Du släcker hjärtats tunga
brand
och leder genom afionland
den trötte till hans vila*

Pär Lagerkvist

Min käre make
vår far, farfar och morfars
far
Min bror

Isak Rosenblad

* 20 juni på Ormsö
† 24 januari i Stockholm

AGNETA
BERTIL
HENRIK
ERIK
JENS JENNY
JONNA

*Vida vida min dröm mig för
hän mot oändligheten.
Jordens oro ej mer mig stör
all dess strid är förgäten
Bort mot de blånande
rymdernas sfär
aningars vingpar mig sakta
bär
närmare evigheten.*

Vår kära faster

Rosalie Olep

* 22 juli 1910 i Vippal
† 7 februari 1999 i Eskil-
stuna

Rita och Anders
Sylvi och Meinhard
Lilja
Ivar
Signe och Björn

*Du var så trött
din bleka kind
nu smeks till ro
av evighetens vind.*

**Litet bidrag
är också välkommet!**

Ett fint alternativ till blommor är en penninggåva till vår kulturförening. Ansvaret att rädda och bevara estlandssvenskarnas arv åt nya släktled, undan glömska, är ett arbete som inte får avstanna. Postgiro 35 13 11-6. Angående donationer eller testamenten kontakta Sven Salin, Einar Hamberg eller Leif Strömfelt.

SVENSKA ODLINGENS VÄNNER
Styrelsen

Fyllnadsval till kyrkorådet i Svenska S:t Mikael församlingen i Tallinn 18 april 1999.

Juta Holst, välkänd forskare i ämnet estlandssvensk historia, valdes till ordförande från den 1 augusti då Ivar Boman avgår. Toomas Lilienberg är 1:e vice ordförande samt Matts-Erik Lindqvist 2:e vice ordförande. Sekreterare är Ivi Tamm, kassör Karin Berg. Förste ambassadsekreteraren på Sveriges ambassad, Eha Arg, är ansvarig för kontakter med SKUT i Uppsala angående präst-ärenden. Dessutom ansvarig för församlingens Blad. Övriga i denna grupp om 10 personer är vår musikaliske chef professor Peeter Paemurru, Ene Eisenberg och Kadri Etverk. Alla är tvåspråkiga även om svenskan inte är lika perfekt som estniskan. På våren år 2001 äger nästa val rum för en 4-årsperiod. Åldersgränsen uppåt är 70 år i kyrkorådet.

Ivar Boman

Kyrkorådets ordförande

GUDSTJÄNSTER I DEN SVENSKA S:T MIKAELSKYRKAN I TALLINN 1999

20 jun	Tiit Pädam
11 jul	Karl Gustav Gardell
25 jul	Biskop Caroline Krook (SOV:s jubileum)
8 aug	Tiit Pädam
22 aug	Ragnar Svenserud
5 sep	Mårten Andersson
19 sep	
3 okt	Mårten Andersson (S:t Mikael's dag)
17 okt	Tiit Pädam
7 nov	Ragnar Svenserud
21 nov	Mårten Andersson
5 dec	Mårten Andersson
25 dec	Tiit Pädam (Juldagen)

Samtliga gudstjänster firas på svenska och påbörjas kl 12.00. Efteråt serveras kyrkkaffe.

Tillsynspräst är Mårten Andersson, kyrkoherde i Eckerö, Åland.

Mycket välkomna!

Svenska S:t Mikael församlingen meddelar härmed några förändringar i adress och telefonnummer.

Adressen är Riiutli 9, 101 30 Tallinn. Tel/Fax: 009 372 6 44 19 38

Ring Ulla-Stina!

Estlandssvenskarnas kulturförening och Kustbon har en person anställd som är behjälplig med alla uppgifter på expeditionen. Tel 08-612 75 99.

Öppettiderna är vardagar måntor 9-14. Obs ej fredagar. Stängt hela juli.

FAMILJENYTT

GULDBRÖLLOP

Ingrid Lundevall (Stockholm) och Arvid R Emmelman (Nuckö) vigdes i Brännkyrka kyrka i Stockholm den 3 september 1949 av pastor David Eby.

AVLIDNA

Amalia Klanberg, född Nuter den 9 januari i Nuckö, avled den 3 september 1998 i Södertälje

Elsa Adina Silberberg f Bertelson den 18 februari 1910 på Nargö, avled den 23 januari 1999 i Toronto, Kanada

Egil Hans Lindqvist, född den 5 september 1999 på Ormsö, avled den 24 januari 1999 i Stockholm

Helmar Lindkvist född den 25 oktober 1922 på Rågöarna, avled den 3 februari 1999 i Solna

Helene Karlsson, född Vestersten den 11 augusti 1906 i Nuckö, avled den 10 februari 1999 i Stockholm

Anders Häggblom, född den 22 september 1905 på Ormsö, avled den 12 februari 1999 i Saltsjö-Boo

Akulina Freiberg, född Gerberston den 24 juni 1908 i Pärnu, avled den 13 februari 1999 i Nynäshamn

Egil Lindqvist, född den 5 september 1924 på Ormsö, avled den 26 februari 1999 i Stockholm

Karl Falk, född den 14 september 1929 på Runö, avled den 27 februari 1999 i Stockholm

Ida Uusmets, född Ahlberg den 24 april 1905, avled den 7 mars 1999 i Eskilstuna

Enar Ludvig Rosen, född den 28 februari 1915 på Nargö, avled den 26 mars 1999 i Fagersta

Hermine Laniste, född den 13 april 1906 i Vippal, avled den 10 maj 1999 i Kumla

Ivar Viking Fagerlund, född den 14 augusti 1928 på Runö, avled den 19 april 1999 på Runö

Hilma Elvine Moberg, född Lundström den 25 maj 1929 på Ormsö, avled den 27 mars 1999 i Avesta

BEMÄRKESEDAGAR

3:E KVARTALET 1999.

☞ 99 ÅR ☞

Olga Blomberg, född Koinberg den 14 augusti 1900, Rickul

☞ 96 ÅR ☞

Herman Nyman, född den 15 augusti 1903, Nuckö

Berit Aman, född Adler den 30 september 1903, Hapsal

☞ 94 ÅR ☞

Rosalie Renni, född Palmkron den 28 september 1905, Vippal

☞ 93 ÅR ☞

Lovisa Lemberg, född Ribon den 22 juli 1906, Nuckö

Alfred Brunberg, född den 8 augusti 1906, Rickul

Katarina Peterberg, född Vahlberg den 13 september 1906, Ormsö

Fernanda Alide Küün, född Kersman den 27 september 1906, Reval

☞ 92 ÅR ☞

Alide Heideman, född Åkerblad den 10 september 1907, Rickul

☞ 91 ÅR ☞

Helmi Sandvik, född Voksepp den 4 maj 1908, Vippal

Kristina Grönberg, född den 16 augusti 1908, Hapsal

Alexander Hamberg, född den 28 augusti 1908, Rickul

Magda Söödor, född Bachman den 16 september 1908, Reval

☞ 90 ÅR ☞

Alide Barud, född Tegelberg den 13 juli 1909, Nuckö

Katarina Ahlkvist, född Fällman den 4 augusti 1909, Ormsö

Johan Sjöström, född den den 26 augusti 1909, Ormsö

Hilda Koinberg, född Brun den 31 augusti 1909, Nuckö

Sigrid Ingeborg Szabo, född Strandberg den den 4 september 1909, Reval

Katarina Wallin, född Åkerman den 12 september 1909, Ormsö

Lovisa Seeman, född Koinberg den 24 september 1909, Nuckö

☞ 85 ÅR ☞

Agneta Engström, född Friberg den 1 juli 1914, Ormsö

Katarina Murman, född Selin den 2 juli 1914, Ormsö

Hjalmar Thomsson, född den 21 juli 1914, Rickul

Helga Tisman, född Tamberg den 24 juli 1914, Reval

Irene Horst, född Jurgens den 30 juli 1914, Reval

Olga Tennisberg, född Hamberg den 9 augusti 1914, Rickul

Sven Nils Scheme, född den 12 augusti 1914, Reval

Axel Hallman, född den 30 augusti 1914, Rickul

Bruno Gottfrid Freiman, född den 10 september 1914, Reval

Johannes Harald Greisman född den 18 september 1914, Nuckö

Eugenie Kesküll, född Elvelt den 18 september 1914, Reval

Rosine Holmström, född Ringberg den 20 september 1914, Rickul

Hjalmar Arnold Hallman, född den 22 september 1914, Rickul

☞ 80 ÅR ☞

Verner Pöllupuu, född den 25 juli 1919, Reval

Katarina Johansson, född Fällman den 2 augusti 1919, Ormsö

Johan Blomman, född den 6 augusti 1919, Ormsö

Johannes Herman Hammerman, född den 10 augusti 1919, Ormsö

Oskar Friberg, född den 16 augusti 1919, Ormsö (bosatt på Ormsö)

Anders Appelblom, född den 19 augusti 1919, Ormsö

Gerda Adele Sjölund, född Laan den 26 augusti 1919, Rågöarna

Magdalena Fagerlund, född Vikstrand den 11 september 1919, Runö

Johan Landman, född den 16 september 1919, Ormsö

Hilda Borrman, född Truvert den 23 september 1919, Rickul

Arnold Valentin Puuström, född den 25 september 1919, Nargö

Tomas Dreijer, född den 26 september 1919, Runö

Johannes Massalin, född den 28 september 1919, Ormsö

☞ 75 ÅR ☞

Ester Astrid Luther, född Puhang den 2 juli 1924, Hapsal

Vera Hübbe, född den 7 juli 1924, Reval

Hilda Katarina Elsa Bergström, född Friberg den 8 juli 1924, Ormsö

Valfred Nyman, född den 16 juli 1924, Rågöarna

Algot Heinrich Sedman, född den 23 juli 1924, Nuckö

Elmar Sedman, född den 23 juli 1924, Nuckö

Alide Elmere Seman, född Lindgren den 25 juli 1924, Rågöarna

Axel Ahlberg, född den 27 juli 1924, Ormsö

Jakob Johannes Steffensson, född den 28 juli 1924, Runö

Gottfrid Emanuel Falk, född den 29 juli 1924, Runö

Olga Laning, född Sepp den 2 augusti 1924, Käina/Nuckö

Arvid R Emmelman, född den 2 augusti 1924, Nuckö

Armilde Zessi Mickelin, född Samberg den 6 augusti 1924, Korkis

Ingrid Kindmark, född Heldring den 7 augusti 1924, Rickul

Fridolf Granberg, född den 13 augusti 1924, Nuckö

Åke Matson, född den 15 augusti 1924, Reval

Alide Maria Grevald, född Brandt den 18 augusti 1924, Nuckö

Hilda Olivia Grönstrand, född den 20 augusti 1924, Oru

Alexander Zeisig, född den 21 augusti 1924, Nuckö

Emil Lindström, född den 27 augusti 1924, Ormsö

Johannes Gunnar Lindblom, född den 28 augusti 1924, Ormsö

Silvia Hallman, född den 4 september 1924, Rickul

Johan Hamberg, född den 5 september 1924, Ormsö

Johann Constantin Kimberg, född den 5 september 1924, Hapsal/Riga

Ester Alida Lindvall, född Hörnsten den 5 september 1924, Ormsö

Gottfrid Erkas, född den 12 september 1924, Odensholm

Erik Einar Vesterberg, född den 12 september 1924, Rickul

Axel Talberg, född den 23 september 1924, Rickul

Elmar Algot Koinberg, född den 25 september 1924, Rickul

Mina Magdalena Berensson, född Runestam den 26 september 1924, Runö

Anders Alkvist, född den 27 september 1924, Ormsö

☞ 70 ÅR ☞

Elna Irene Abrahamsson, född Stahl den 4 juli 1929, Rickul

Helga Mäemaa, född Laving den 10 juli 1929, Nuckö

Hilma Elvira Törnbrant, född Notman den 12 juli 1929, Ormsö

Lennart Strömkvist, född den 12 juli 1929, Rickul

Ester Gunhild Liljebäck, född Lindblom den 13 juli 1929, Ormsö

Sten Gottfrid Vesterblom, född den 21 juli 1929, Ormsö

Ester Wahlberg, född Sjöman den 28 juli 1929, Ormsö

Harry Schönberg, född den 29 juli 1929, Rickul

Hilma Nyman, född den 30 juli 1929, Nuckö

Ulla Ingeborg Ek, född Hedenström den 3 augusti 1929, Ormsö

Agnes Sjösten, född Vesterby den 3 augusti 1929, Rickul

Helga Lindberg, född Treiberg den 12 augusti 1929, Rickul

Sven Lindström, född den 17 augusti 1929, Rickul

Gunnar Alrik Storm, född den 17 augusti 1929, Ormsö

Algot Holm, född den 20 augusti 1929, Ormsö

Greta-Josefina Freidefors, född Lindqvist den 21 augusti 1929, Rågöarna

Elvine Maria Carlborg, född Stenros den 23 augusti 1929, Ormsö

Hilja Mänd, född Vinter den 24 augusti 1929, Korkis

Algot Lars Grundström, född den 25 augusti 1929, Ormsö

Maria Ingeborg Gilbert, född Enkel den 26 augusti 1929, Ormsö

Axel Gottfrid Fällman, född den 5 september 1929, Ormsö

Alvar Valfrid Boman, född den 7 september 1929, Rickul

Inga Brodd, född Hallman den 11 september 1929, Rickul

Helene Karlsson, född Läck den 12 september 1929, Dagö

Verner Leander Vesterholm, född den 12 september 1929, Rickul

Elvine Adele Blad, född Sjöman den 16 september 1929, Ormsö

Agnes Jansson, född Sekobon den 16 september 1929, Nuckö

POSTTIDNING B

Svenska Odlingens Vänner
Roslagsgatan 57, 1/2 tr ned
113 54 Stockholm
ISSN 0345-6706

90 ÅR

Svenska Odlingens Vänner

Emil Bergström, född den 20 september 1929, Ormsö

Maimu Gunhild Engman, född den 27 september 1929, Nuckö

Einar Gjärdman, född den 27 september 1929, Nuckö

Helga Ingeborg Spillman, född Espling den 28 september 1929, Rågöarna

Johannes Dagner Fagerros, född den 29 september 1929, Ormsö

65 ÅR

Holger Erland Stahl, född den 8 juli 1934, Rickul

Frans Edgar Lillevars, född den 15 juli 1934, Rickul

Jörgen Henrik Linneberg, född den 22 juli 1934, Reval

Alide Ingeborg Sjöström, född den 24 juli 1934, Ormsö

Allan Johannes Vesterman, född den 24 juli 1934, Rickul

Berta Friman, född den 27 juli 1934, Nuckö

Ester Ingeborg Alexandrie, född Alros den 30 juli 1934, Ormsö

Elin Signe Lilja, född den 30 juli 1934, Ormsö

Elna Rosina Seeman, född den 31 juli 1934, Nuckö

Silva Andersson född Engman den 5 augusti 1934, Nuckö

Randar Tönisson, född den 11 augusti 1934, Reval

Ester Alida Bergström, född den 20 augusti 1934, Ormsö

Gunnel Ingeborg Svaneberg, född Bergkvist den 23 augusti 1924, Rickul

Signar Gottfrid Ingvar Thomson, född den 26 augusti 1934, Ormsö

Valter Arik Blomman, född den 9 september 1934, Ormsö

Helga Bedman, född den 11 september 1934, Nuckö

Leander Adolf Freiman, född den 14 september 1934, Nuckö

Ingrid Evor Thomson, född den 16 september 1934, Ormsö

Egil Sigvard Vahlberg, född den 18 september 1934, Ormsö

Ulla Marianne Sedman, född den 21 september 1934, Nuckö

Lilian Gunhild Pettersson, född Luks den 22 september 1934, Rickul

Ellen Hallman, född den 26 september 1934, Rickul

Davida Olivia Bohman, född Pöldroo den 28 september 1934, Reval

Dagny Liller, född den 29 september 1934, Tarvastu

Kalle Puman, född den 30 september 1934, Padise

60 ÅR

Lina Alide Kornblom, född den 6 juli 1939, Ormsö

Arvo Benjamin Freiman, född den 9 juli 1939, Pernau

Ingerun Signe Norberg Samberg, född den 9 juli 1939, Korkis

Gunhild Ester Peterberg, född den 11 juli 1939, Ormsö

Ulla Maria Ragnhild Sjöman, född den 14 juli 1939, Ormsö

Marja Vood, född den 14 juli 1939, Pernau

Ellen Astrid Blomman, född den 16 juli 1939, Ormsö

Marianne Friberg, född den 16 juli 1939, Ormsö

Ingvar Gottfrid Grundsten, född den 16 juli 1939, Ormsö

Hans Tennisberg, född den 16 juli 1939, Nuckö

Vello Vallimaa, född den 16 juli 1939, Korkis

Milde Eriksson, född Österlin den 19 juli 1939, Ormsö

Irene Masing, född den 19 juli 1939, Reval

Astrid Schedin, född Bergman den 26 juli 1939, Rickul

Maj-Britt Timmerman, född den 26 juli 1939, Nuckö

Åke Åkerblad, född den 28 juli 1939, Rickul

Gunnel Svärd, född den 29 juli 1939, Ormsö

Aina Göta Lemberg, född den 30 juli 1939, Nuckö

Öie Hallman, född den 7 augusti 1939, Vippal

Stig Alexander Okerblad, född den 10 augusti 1939, Rickul

Ilmar Verner Söderkvist, född den 10 augusti 1939, Ormsö

Alar Söderholm, född den 12 augusti 1939, Rickul

Helmi Hallman, född den 18 augusti 1939, Nuckö

Gunnar Branten, född den 22 augusti 1939, Rickul

Elmar Johannes Nee, född den 28 augusti 1939, Ormsö

Adele Johansson, född Granback den 3 september 1939, Rågöarna

Lennart Okerman, född den 13 september 1939, Rickul

Gunnel Elna Björkman, född den 14 september 1939, Ormsö

Nils Freiman, född den 14 september 1939, Nuckö

Hildur Nee, född den 16 september 1939, Ormsö

Arne Antsvee, född den 28 september 1939, Nuckö

Maria Lilja, född den 28 september 1939, Ormsö

50 ÅR

Karl-Erik Olsson, född den 16 juli 1949, Olofström/Rickul

Per Gunnar Mattsson född den 2 augusti 1949, Stockholm/Rågöarna

Louise Marie Ekström f Svedberg, född den 10 augusti 1949, Kalhäll/Rågöarna

Mart Lennart Lindeberg-Lindvet, född den 12 augusti 1949, Stockholm/Rågöarna

Göran Kjell Erik Mickelin, född den 12 augusti 1949, Johanneshov/Ormsö

Anna-Mari Barbro Massalin-Uniewe, född den 22 augusti 1949, Farsta/Ormsö

Snart födelsedag?

Fyller du 50, 60, 65 etc och vill bli omnämnd här i Kustbon?
Förvissa dig om att uppgifter om namn (ev flicknamn), födelsedatum och ort (bördig från ...) finns hos oss på

KUSTBON

Roslagsgatan 57,
113 43 Stockholm.

Ring Ulla-Stina Rundgren
08-612 75 99 mån-tor 9-14.